

Βάσω ΖΑΝΑΚΗ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ο.Π.Ι.ΔΗ.Χ. : (Ηχητικό 000406_0058S12)

Απομαγνητοφώνηση από Σταυρούλα Χριστουλάκη (14/5/24)

Συνεντεύκτρια : Ειρήνη Νικολαΐδου (ΕΝ), Γιώργος Κούκος (ΓΚ)

Αφηγήτρια: Βάσω Ζανάκη (ΒΖ)

(ΒΖ) Το '40 έχασε τον αδερφό της στην Αλβανία, το '45 χάνει τον πατέρα μου, βρέθηκε κρεμασμένος σε μια ελιά. Πρόσεξε, 42 χρονών! Έμεινα ορφανό στην κοιλιά. Κοντά... είχα έναν θείο αντάρτη, τον αδερφό του, κι αυτό είναι μπερδεμένη δουλειά, ή οι μεν ή οι δε, τον ξεμπερδέψανε! Λοιπόν, δεν παίρνω θέση... Άλλοι λένε ότι το έκανε μόνος του. Εγώ δεν το πιστεύω με τίποτα. Λοιπόν, πάει αυτό, χαλάλι τους, δεν πειράζει. Εγώ δεν υπέφερα γιατί δεν τον είδα δεν ξέρω. Και δεν ντρέπομαι να τω πω. Δεν είχα πατέρα, δεν ξέρω τι είναι; Μάλιστα έφτασα σε μια ηλικία δέκα χρονών; Που μου δείξαν έναν άνθρωπο μέσα απ' το μπαούλο, είχε καταταγεί τότε στη χωροφυλακή, που ήτανε. Μια στολή... «Ποιός είναι αυτός;» «Δεν ξέρω!» λέω. «Ο πατέρας σου!» «Είχα εγώ...» λέω «...πατέρα;» Γιατί έλεγα της μάνας μου «Ρε μάνα, γιατί δεν παίρνεις και συ ένα που έχει η θεία η Μαργώ τον θείο τον Μιχάλη;» «Ε, εγώ δεν ήθελα να πάρω...» Πώς γινήκαμε, πώς αυτό, δεν είχαμε πονηριά στον χωριό, δεν... Εν τω μεταξύ είχε απαγορεύσει η μάνα μου... «Μην μάθω και πείτε στο παιδί...» λέει «... για τον πατέρα του ότι κρεμασμένο τον βρήκαμε, αλίμονο σας! Θα γίνει...» Τη φοβόσαντε κι όλα, ήτανε λεβεντιά σκληρή! Λεβεντιά! Λεβεντιά! Να διαβάσετε τι της έχω γράψει....! Θα στο δώσω μετά.

0:01:29 Ατομικά στοιχεία

(ΕΝ) Λοιπόν, για να μας πεις το όνομά σου, από που κατάγεσαι...

(ΒΖ) Έχω γράψει την ..., λίγα πράγματα για μένα, λίγα για τον Λευτέρη, για την Αλβανία στο τέλος, λίγα και για το Χαλάνδρι που ήρθα...

(ΕΝ) Λες να τα διαβάζεις και να τα λες; Εγώ λέω να τα πεις...

(ΒΖ) Για να μην ξεχάσω κάτι, να ρίχνω μια..., μα τα έχω γράψει μουντζούρες και δεν είναι...

(ΕΝ) Καλά, ό,τι νομίζεις!

(ΒΖ) Λοιπόν, γεννήθηκα σ' ένα χωριό της Γορτυνίας το 1945. Ορφανή από την κοιλιά της μάνας . Μέσα στο πένθος και στη φτώχεια.

0:02:03 Τρία αδέρφια. Γνώρισε την αδερφή της όταν η ίδια ήταν 18 ετών και η αδερφή της 22.

(ΒΖ) Με άλλα τρία μεγαλύτερα αδέρφια, το προτελευταίο, το κοριτσάκι, το βάφτισαν στον πόλεμο του '40, το ονόμασαν Νίκη. Ήταν επτά ετών και το έστειλε η μάνα μου σε μια θεία στον Πύργο. Επτά χρονών. Τη γνώρισα στα...

(ΕΝ) Αυτή ήτανε επτά χρονών όταν ήταν, την βαφτίσανε;

(ΒΖ) Όχι! Την βαφτίσαμε, τη βαφτίσανε στον πόλεμο του '40. Την ονόμασαν Νίκη. Όταν ήταν να βάλουνε, όταν ήταν επτά ετών, την...

(ΕΝ) Τη δώσανε σε μία θεία σου στον Πύργο.

(BZ) Την στείλαμε σε μία θεία στον Πύργο. Τη γνώρισα στα 18 κι εκείνη 22! Πολύ πικρή εμπειρία! Εγώ, ευτυχώς που πήγα σχολείο, τελείωσα το δημοτικό στο χωριό μου.

0:01:29 Το 1957 ήρθε στην Αθήνα. Γνώρισε τον Λευτέρη, είχαν διαφορά 28 χρόνια

(BZ) Και το 1957 ήρθα στην Αθήνα! Η ζωή, η ζωή μου δύσκολη σε μακρινούς συγγενείς, που με εκμεταλλεύτηκαν! Δεν θέλω πολλά να γράψουμε, έτσι; Για να μην μπαινοβγαίνω... Η τύχη μου στα είκοσι τέσσερα χρόνια το 1970, μου έφερε στη ζωή έναν χρυσό άνθρωπο. Τον αγαπημένο μου Λευτέρη. Που μου συμπ...

(EN) Συμπαραστάθηκε...

0:03:30 Στοιχεία για τον σύζυγό της. Η οικογένειά του από την Σμύρνη έφτασαν στο Πειραιά το '22. Τον πατέρα τον πήραν οι Τούρκοι. Η μάνα ξενοδούλευε και το παιδί ήταν σε ορφανοτροφείο στην Πρέβεζα

(BZ) ... που μου συμπλήρωσε όλα τα κενά. Πατέρα, μάνα, αδέρφια. Είχαμε διαφορά είκοσι οκτώ χρόνια. Είχε γεννηθεί στη Σμύρνη, γράφω για τον Λευτέρη τώρα, το 1918 όπου, ε, ε, γίνεται το '22 ο Μικρασιατικός πόλεμος. Και φεύγουν με τη μάνα και την αδελφή του, ντυμένη γριά η μάνα του, με την εικόνα της Παναγίας και ό,τι χρήματα είχαν. Ο πατέρας δεν πρόλαβε να μπει στο καράβι. Και τον πήραν οι Τούρκοι. Έμαθαν αργότερα ότι τον έβαλαν στα καταναγκαστικά και κάποιος τον χτύπησε με τον υποκόπανο. Και έμεινε εκεί. Βγήκανε στον Πειραιά. Κοιμήθηκαν στο πεζοδρόμιο του Τζελέπη. Αυτά μου τα έχει διηγηθεί. Κι από 'κει η ζωή δύσκολη. Η μάνα του ξενοδούλευε, κι επειδή δεν είχε πού να το αφήσει, τον έστειλε στο ορφανοτροφείο στην Πρέβεζα.

0:4:28 Σχολαρχείο, δουλειά, στρατιώτης, μπήκε σε φορτηγό να πάει Αμερική, έφτασε στην Κοσταντζα, δεν πρόλαβε να φτάσει Αμερική και κηρύχθηκε ο πόλεμος.

(BZ) Πέντε χρόνια μετά πήγε στο Σχολαρχείο, δούλευε ό,τι μπορούσε, πήγε στρατιώτης και μόλις τελείωσε εμπήκε σε φορτηγό να πάει στην Αμερική, σ' έναν θείο του, στον αδερφό του πατέρα του. Δεν πρόλαβε να φτάσει και κηρύχθηκε ο πόλεμος του '40. Είχε φτάσει στην Κοσταντζα.

0:04:50 Γύρισε πίσω μέσω Αλβανίας με μεγάλες δυσκολίες

(BZ) Του έγραψε η μάνα του και γύρισε πίσω. Από τις διηγήσεις, που μου έκανε, έφτασε στην Αλβανία, πότε πεζός, πότε με μουλάρια, που τα περισσότερα έπεφταν στον γκρεμό, φορτωμένα.... Η Αλβανία αρχίζει τώρα... Δεν γράφουμε πολλά, ε! Καλά είναι;

(EN) Λίγο πιο..., μετά θα σου κάνουμε...

(BZ) Τα χιόνια ήταν ατελείωτα. Ένα βράδυ μπήκαν σ' ένα καλυβάκι και χώθηκαν, να περάσουν τη νύχτα. Και το πρωί, τι να δουν; Γεμάτο οστά! Κοιμηθήκαν επάνω στα κόκκαλα. Αυτά... , τέλος πάντων! Όλοι φορούσαν... Α! Άλλοι φορούσαν... Α! Γλείφανε όλη την ημέρα, μία ρέγκα είχανε και τη γλείφανε, πότε ο ένας, τη ρουφάγανε να βγάζει αρμύρα να πίνουνε λίγο νερό μην πάθουνε... αυτή...

(EN) Ο Λευτέρης τότε ήταν 22 χρονών;

(BZ) Είκοσι τεσσάρων!

(EN) Το '42, ε;

(BZ) Είκοσι δύο; Πόσο πρέπει να ήτανε; Το '18.

(EN) Ε, γεννήθηκε το '18, το '42, το '40 ήτανε είκοσι δύο.

(BZ) Ε, όσο βγάζετε.

(EN) Μπορεί να μην πήγε αμέσως στον πόλεμο, να πήγε...

(BZ) Πήγε στρατιώτης πρώτα! Πήγε ως προστάτης, πήγε εδώ στο Αβέρωφ.

(EN) Πήγε στρατιώτης...

(BZ) Πήγε στην Αθήνα.

(EN) Και μετά το στρατό...

(BZ) Ναι... Έφυγε, πήγε στην Αμερική...

(EN) ... Έφυγε για να πάει στην Αμερική με καράβι.

(BZ) Ναι, ναι. Να δουλέψει και να πάρει και την μάνα του μετά.

(EN) Και όταν ήταν με το καράβι, στο καράβι τους σταματήσανε και γύρισε πίσω ...

(BZ) Δεν το σταματήσανε, η μάνα του τού 'γραψε «Να γυρίσεις πίσω, γιατί, και τι θα γίνουμε δυο γυναίκες εδώ πέρα εμείς;» Τον ήθελε πίσω, του είχε και αδυναμία... γύρισε! Του είπε «Γύρνα πίσω...»

0:06:40 Ήταν μόνος με την μάνα του και την αδερφή του

(EN) Ήτανε μόνος με την γιαγιά του και τη μάνα του;

(BZ) Τη μάνα του! Με τη μάνα του και την αδερφή του.

(EN) Α, είχε και μια αδερφή...

(BZ) Εκεί πέρα, όπως τους βλέπεις ήτανε. Ο πατέρας του...

(ΓΚ) Η Κωστάντζα πώς..., την Κωστάντζα δεν κατάλαβα, για Αμερική δεν ξεκίνησε;

(BZ) Ναι! Πήγε με φορτηγό καράβι, ρε παιδί μου! Και πήγαινε....

(ΓΚ) Η Κωστάντζα είναι στη Ρουμανία!

(BZ) Στη Ρουμανία πήγε πρώτα! Κάπου θα πήγαινε εκεί, κάτι θα 'κανε! Λαθρ... έτσι...

(EN) Έβγαλε...

(BZ) Λαθραία! Αν μπορείς να πάρεις κι εκεί τη φωτογραφία. Αυτή είναι απ' τη Μικρά Ασία. Τεσσάρων ετών είναι.

(EN) Και... έφυγε η μάνα του, στον πόλεμο του λέει «Έλα πίσω»;

(BZ) Και γύρισε, ναι.

(EN) Και γύρισε...

(BZ) Για την πατρίδα του. Λοιπόν. Άκου τώρα να δεις τι έγινε. Δεν θα χτύπαγε, δεν θα τραυματιζότανε. Ε, ε, ε,...

(EN) Άμα τα λες μόνη σου τα λες πιο ωραία!

(BZ) Ναι, αλλά...

(EN) Αφού...

(BZ) Ξέρεις τι; Να θυμάμαι θέλω. Να τα πω με τη σειρά.

(EN) Όλα θα τα πεις! Για πες τα και μετά θα

(BZ) Α, λιώναν χιόνι στην караβάνα για να πιούνε νερό. Ένα τσιγάρο το μοιραζόντουσαν και ρουφούσαν από κάθε ... μια ρουφηξιά ο καθένας. Ο Λευτέρης δεν κάπνιζε ποτέ! Επειδή ήταν προστάτης, τον είχαν στο μαγειρείο. Και μια μέρα έφερε ένα μουλάρι, συγγνώμη, δύο σακιά με ψωμί. Αγχώθηκα τώρα, μάλλον στενοχωρήθηκα.

(EN) Μάλλον στενοχωρήθηκες γιατί αυτά που λες δεν είναι απλά! Τα λέμε, αλλά σκέψου να τα ζει κάποιος, ε; Σκέψου να τα ζει κάποιος!

[Η φωνή της «σπάει»]

(BZ) Πόσες φορές έκλαιγε μέσα... Και ειδικά όταν έβλεπε τη Σμύρνη...

(EN) Υπέφερε...

(BZ) Τεσσάρων χρονών ήταν, δεν θυμότανε πολλά...

(EN) Αλλά και μόνο οι μνήμες που του 'δινε η μαμά του...

(BZ) Όταν έβλεπε τους πολέμους..., όταν έβλεπε τα παιδιά..., τώρα αν ζούσε κι έβλεπε αυτή την προσφυγιά, τι θα τράβαγα! Πήγαινε από 'δω μέσα και έ[Αναπαριστά τον λυγμό] «Τι έπαθες Χριστιανέ μου; Κλείσ' το το ρημάδι πια...» λέω «... τη ρημάδα, θα σε φάει... Τι κλαις;» Δεν μπορούσε να μου μιλήσει. «Κλείσ' το παιδάκι μου...» λέω «... θ' αρρωστήσεις! Κλείσ' το!» «Φύγε από δω πέρα, θέλω να βλέπω!» Έβριζε, έβριζε... έβριζε, δεν έβριζε άσχημα. «Παλιοκερατάδες, αυτοί...»

(EN) Δηλαδή, αυτά που μου λέτε τώρα για τον πόλεμο που και μόνο να τα σκεφτείς ότι μια ρέγκα, λέτε, τη γλείφανε, λιώναν το χιόνι...ε, δεν είναι ιστορίες. Είναι πράγματα ...

(BZ) Κάτι αναπτήρες είχαν, ξέρω 'γω, τσακμάκια, ανάβαν λίγο να λιώσουν το χιόνι στην караβάνα, να πιούνε. «Άσε που τους έπιανε...», μου λέει «...κόψιμο! Πολλοί φύγαν από το κόψιμο!» μου λέει. Από το παγωμένο το νερό. Και..., άσε που απέφευγε αυτός να λέει...

0:09:44 Η πεθερά της δεν διηγήθηκε ποτέ για τη Σμύρνη. Ντύθηκε γριά να φύγει από τη Σμύρνη

(BZ) Η πεθερά μου δεν μας διηγήθηκε για τη Σμύρνη, ποτέ. Δεν το άντεχε! Δεν το άντεχε! «Πες μια ιστορία, Χριστιανή μου, ν' ακούσουμε, να μάθουμε!» «Δεν ξέρω!» Είκοσι δύο χρονών με δυο παιδιά. Πεντάμορφη!

(EN) Είκοσι δύο χρονών...

(BZ) Πεντάμορφη, μιλάμε!

(EN) ... και ντύθηκε γριά...

(BZ) Γριά! Της είπε ένας Τούρκος «Ντύσου γριά, Ευθαλία, να σε πάω!» Ευθαλία τη λέγανε, την κόρη την λέω Θάλεια. Είναι ίδια η γιαγιά της. Κι ο πατέρας τους.

(EN) Πάντως, πολύς κόσμος που ζούσε τότε στη Σμύρνη, δε έχει πει πράγματα.

(BZ) Τα κατάπιναν!

(EN) Είναι τόσο, τόσο επώδυνο να τα ξαναζήσεις όταν τα λες...

(BZ) Παιδί μου, λες και πέθανε, νέκρωσε, τι να πω! Εγώ τα θυμάμαι όλα και τα γράφω. Εκείνη λες και... Όταν της έλεγες «Πες κάτι, ρε μαμά!» Άσε που απέφευγα και 'γω, γιατί...

(EN) Στον Λευτέρη τα 'λεγε;

(BZ) Κανέννας δεν μίλαγε μεσ' στο σπίτι. Κανέννας! Μεσ' στο σπίτι κανέννας, γι ' αυτά. Και 'γω ό,τι έμαθα, στα πεταχτά. «Θα μας πεις καμιά, κάτι...» της έλεγα. «Τώρα τι θες, τι να σου πω, ρε Βάσω, δεν τα βλέπεις...» Πες μας, ρε παιδάκι μου έτσι να... Με το ζόρι.

(EN) Με το ζόρι.

0:11:06 Για το ορφανοτροφείο στην Πρέβεζα το έμαθαν τελευταία

(BZ) Στην Πρέβεζα, μας είπε τελευταία, μάθαμε από ορφανοτροφείο ήταν, οικοτροφείο, δεν ξέρω τι ήτανε...

(EN) Οικοτροφείο.

(BZ) Ας το πούμε....

(EN) Μιλάμε τώρα...

(BZ) Δεν το ξέραμε.

(EN) ... θα τον πήγανε...

(BZ) Το '35!

(EN) Το '35!

(BZ) Ναι, ναι!

(EN) Το '25

(BZ) Ναι, ναι, εκεί το '25... ναι γιατί '29, '30 παντρεύτηκε η αδερφή του. Δεκατεσσάρων ετών.

(EN) Το '25 πήγε στην...

(BZ) Πήγε.. και τον πήρε πέντε χρόνια.

(EN) Γιατί δεν είχαν να τον ζήσουνε...

(BZ) Δεν είχε πού να τ' αφήσει. Την κόρη της...

0:11:42 Την κόρη της την έδωσε στην αδερφή της, η οποία δεν είχε παιδιά, να την μάθει μοδίστρα. Κακοπέρασε.

(EN) Και την κόρη της πήγε στο οικοτροφείο;

(BZ) Την κόρη της, ήταν πιο μεγάλη, τέσσερα χρόνια μεγαλύτερη, δύο, δεν θυμάμαι, την έδωσε στην αδερφή της. Η οποία η αδερφή της δεν είχε παιδιά, να την μάθει μοδίστρα. Κακοπέρασε. Δεν είχε παιδιά και καταλαβαίνεις... Αυτή είχε έναν άντρα, πώς είναι ο Σεβαστάκης εδώ...

(EN) Ναι.

(BZ) Με τα παπούτσια, ο Δούρος με τ' όνομα. Στη Σμύρνη.

(EN) Ο πατέρας της αδερφής του...

(BZ) Ο γαμπρός της.

(EN) Ο Δούρος, ε;

(BZ) Ο Δούρος!

(EN) Και η πεθερά σου πού δούλευε;

(BZ) Η πεθερά μου ήτανε μαγείρισσα στου Μακαρόνα το σπίτι, το οποίο υπάρχει στο Πόρτο Χέλι, ψηλά επάνω, μία βίλα. Ακόμα υπάρχει εκεί. Μαγείρισσα σε άλλους, σε ένα άλλο σπίτι Παναγιώτου που είχε πυροσβεστήρες και πήρε και τον Λευτέρη μετά,

στην Πλατεία Κολιάτσου, εκεί στη Δροσοπούλου, μου τα 'δειχνε ο Λευτέρης «Να!...» μου λέει «...θα γινόμευνα...» λέει «...αυτός!» Αλλά τον έφαγε ο πόλεμος. Πήγαινε, στο ΙΚΑ τον είχε βάλει αυτός, τότε. Τον είχε σαν παιδί του.

0:12:41 Γύρισε από το ορφανοτροφείο δέκα χρονών. Δουλίτσες για να βγάξει το φαΐ του

(EN) Και γύρισε πια, πόσο χρονών δηλαδή;

(BZ) Δέκα χρονών γύρισε...Ναι, γύρισε πια, τον κράτησε η μάνα του, πήγαινε σε δουλίτσες, σε κάτι κουρεία, σε κάτι... γκαρσονάκι, πατάτες..., για να βγάξει το φαΐ του. Διάφορα, τέτοια.

0:13:01 «Καθάριζε» για όλους ο Ζανάκης. Η πεθερά της με τα πόδια της και άχυρα και λάσπη έφτιαξε σπίτι στον Άγιο Διονύση στον Πειραιά

(EN) Μέχρι τα είκοσι του πήγε φαντάρος...

(BZ) Μέχρι που πήγε φαντάρος, πάντα υποστήριζε τους αδύναμους, ήτανε τέτοιο.... γιατί ήτανε ψηλό και γεροδεμένο παιδί και μόλις οι αδύναμοι βρίσκανε... «Φωνάζτε τον Ζανάκη!» Να καθαρίσει! Πήγαινε... [Γελάει] «Μακριά, ρε, μακριά από τον Γιάννη...» ας πούμε «... βρήκατε...» Ναι, πολύ, πολύ! Εν τω μεταξύ, γύρισε τότε από το αυτό.... Ε, η πεθερά μου δεν εννοούσε να μην έχει σπίτι. Πήγε βρήκε τη μάνα της, στο Καστράκι στον Πειραιά, στον Άγιο Διονύση. Είναι αυτό ένα σαν καστράκι εκεί πέρα. Υπάρχει ακόμα. Κι εγώ έλεγα «*Το Καστρί της Κυνουρίας; Τι λένε αυτοί;*» Δεν μπορούσα να συνειδητοποιήσω...ναι, ναι! Πήγαμε λοιπόν..., πήγε και..., πήγε λοιπόν εκεί πέρα, και πάτησε άχυρα και λάσπη, μόνη της, με τα πόδια της κι έφτιαξε σπίτι!

(EN) Πω, πω!

(BZ) Ακούς; Τέτοια γυναίκα ήτανε. Δεν θεωρούσε τον εαυτό της να μην έχουνε σπίτι. Όπως και 'μεις, ο Λευτέρης, τα παιδιά, και όλους μας, μάς έδωσε σπίτι. Κάναμε το αυτό παξιμάδι, που λέει η παροιμία, και πήραμε όλοι σπίτι. Και 'γω, αυτό, δικό μου, και η κόρη και δύο αγόρια. Θα σου πω κάποτε την ιστορία. Λοιπόν, αυτά.

(EN) Και...

(BZ) Πες μου!

(EN) ... μετά έφυγε για τον πόλεμο και πες μας τώρα λίγο για το... όταν του έγραψε γράμμα η μαμά του...

0:14:40 Έφυγε για τον πόλεμο με τα μουλάρια. Το επεισόδιο με τα λερωμένα ψωμιά

(BZ) Η μαμά του, γύρισε και πήγε στον πόλεμο. Επήγε, του 'φτιαξε ρούχα η αδερφή του, του 'ραψε χοντρά ρούχα, αυτά... «Πήγα...» μου λέει «... πολύ δρόμο με τα πόδια, ε, ε με τα μουλάρια...» Έφτασε τελικά επάνω στα... στα...

(EN) Στα βουνά της Αλβανίας.

(BZ) Στα βουνά της Αλβανίας, όπου πήγε στο μαγειρείο μ' έναν ξάδερφό του, βρήκε! Λεγόσαντε ξαδέρφια, έτσι για πλάκα, για να τον πάρει. Εκεί στο μαγειρείο, είναι ξαδερφάκι του, κάτω από τη γειτονιά τού Γκύζη. Τον ήξερε, δεν ήτανε... Συγγένεια δεν ήτανε, αλλά τον ήξερε. Τελικά ήρθε ένα μουλάρκι κι έφερε ψωμιά. Τα ψωμιά, είχε βρέξει και είχαν γεμίσει τρίχα από το τσουβάλι. Τρίχα να δουν τα μάτια σου! Λέει ο Λευτέρης στον ανώτερο, λοχαγός, τι ήτανε «*Δεν μπορώ...*» του λέει «... να τα δώσω...» και σε ύφος, ξέρεις, «... στα παιδιά να το φάνε αυτό το πράμα! Εσύ το τρως;» Και γιατί του έβγαλε γλώσσα «*Να κάνεις αυτό που σου λέω εγώ!*» του λέει, κι αυτά κι εκείνα! «*Εγώ δεν τα δίνω!*» του λέει. Και τα πετάει ο Λευτέρης. «*Δεν τα*

δίνεις;» Του φτιάχνει ένα σημειωματάκι, του το δίνει «*Να πας στον Διοικητή...*» λέει «... *στην πρώτη γραμμή!*» Να του δώσει αυτό το γράμμα. Και πήγε ο Λευτέρης και του 'γραφε μέσα «*Να τον κρατήσεις.*» Και τον κράτησε, δεν ξέρω πόσο καιρό...

(EN) Στην πρώτη γραμμή...

(BZ) ... ενώ ο Λευτέρης δεν έπρεπε να πάει στην πρώτη γραμμή γιατί ήτανε...

(EN) Βοηθητικό προσωπικό.

0:16:15 Όλμος πέφτει στο αριστερό του πόδι. Κακή αντιμετώπιση, παθαίνει γάγγραινα μεταφέρεται στο 401 Στρατιωτικό Νοσοκομείο. Η μητέρα του το πηγαίνει τα ρούχα του για «να ταξιδέψει»

(BZ) ... προστάτης. Προστάτης, όχι βοηθητικό! Προστάτης! Με πατέρα στη Μικρά Ασία σκοτωμένο και μάνα κι αδερφή εδώ! Ήτανε προστάτης! Ε, δεν περνάει, δεν ξέρω πόσος καιρός, εκεί που πολεμούσε, περνάει ένα ιταλικό αεροπλάνο και του ρίχνει έναν όλμο στο αριστερό πόδι, αυτό ήταν. Ναι! Ε, έπεσε κάτω «*Και να φωνάζω...*» μου λέει «... *να σφαδάζω από τους πόνους φωνάζω «Ρε παιδιά! Ελάτε να με πάρετε, ρε, ελάτε να με πάρετε!» Κανέννας... λέει «...δεν... Ρε, έχω τσιγάρα!»* τους λέει. Με το που τους είπε τσιγάρα «*Ορμήσανε όλοι!*» λέει. Ο Λευτέρης πάντα είχε εδώ μέσα, τα φύλαγε. Και να που του βρεθήκανε. Ανοίγουνε αυτό το σαμαροσκούτι που του είχε φτιάξει η αδερφή του, το γιλέκο, ένα χοντρό, ήτανε μοδίστρα, τα παίρνουνε, βάζουνε μια κουβέρτα, τον παίρνουνε, τον πάνε σ' ένα πρόχειρο ιατρείο, κάτι καθαρίσανε και μετά τον πήραν και τον πήγανε στα Γιάννενα. Τραυματίστηκε στο δέλτα του Αώου. Στην Κλεισούρα. Τον πήγανε στα Γιάννενα, δεν τον καθαρίσανε καλά, κακοφόρμισε το πόδι, άρχισε να πιάνει γάγγραινα. Τον πήραν από 'κει, με αφόρητους πόνους, και τον φέρανε στο 401. Είχε αδυνατίσει τόσο πολύ, είχε αυτώσει, που μπήκε η μάνα του μέσα και δεν μπορούσε να της φωνάξει, μου λέει και της έκανε έτσι, της έκανε έτσι. Του 'χανε τα ρούχα έτοιμα από κάτω για να... Είχε πάει η μάνα του τα ρούχα για να «ταξιδέψει».

(EN) Είκοσι πέντε χρονών παιδί!

(BZ) Είκοσι δύο, είκοσι πέντε, πόσο υπολογίζουμε, τέλος πάντων!

(EN) Είκοσι τριών, τόσο. Ούτε είκοσι πέντε δεν ήταν.

(BZ) Τραυματίστηκε στις 29 Φλεβάρη.

(EN) Μόλις άρχισε ο πόλεμος;

(BZ) Του '41. Ναι. Δεν πήγε πολύ. Δεν πήγε πολύ.

(EN) Τίποτα, δηλαδή απ' τον Οκτώβρη μέχρι το Φλεβάρη...

0:18:24 Του έκοψαν το πόδι. Έμεναν με την αδερφή του στο Πεδίον του Άρεως γιατί το σπίτι στον Πειραιά είχε βομβαρδιστεί. Τους δώσανε ένα προσφυγικό σπίτι στις Τζιτζιφιές

(BZ) Αφού τον έστειλε... τον έστειλε ο άλλος εκεί πάνω και τον ετσακίσανε! Ε, πήγε η μάνα του, της λένε «*Κοίτα να δεις...*» λέει «... *κυρά μου, δεν έχει...*» λέει «...*αυτό. Ή θα του κόψουμε το πόδι ή θα τον αφήσουμε να...*»

(EN) Να «φύγει»!

(BZ) «... *να «φύγει!»* Λέει η μάνα του «*Καλύτερα να το 'χω μ' ένα πόδι...*» λέει, είχανε συνηθίσει πλέον, κάπου κάπου και βλέπανε αυτά, είχε συνηθίσει κι από τη Σμύρνη, είδε, σου λέει «*Να τον έχω!*» Του 'χε και αδυναμία, ήτανε και καλό παιδί... Και ποια μάνα δεν το θέλει ό,τι και να 'ναι! Ένα παιδί το είχε, ένα αγόρι. Ε, τον... του κόψανε το πόδι, μετά βγήκε. Τον βοηθήσανε ο Ερυθρός Σταυρός, ήτανε εκεί πέρα η κυρία

Κουδούνη και ήτανε και η... μια ηθοποιός... της..., που μου 'λεγε. Τέλος πάντων! Η Μυράτ! Η Μιράντα Μυράτ. Βοηθούσανε κοπέλες κι αυτά. Αγαπούσε και μια κοπελίτσα, η οποία πέθανε μετά, από..., πώς το λένε... απ' την πείνα!

(EN) Απ' την πείνα!

(BZ) Ρήγα λεγότανε. Ρήγα λεγότανε. Τέλος πάντων. Ε, ε, βγήκε, έμενε στο..., με την αδερφή του, στο Πεδίο του Άρεως. Στη Σχολή των Ευελπίδων, απέναντι.

(EN) Φύγαν από το Καστράκι του Πειραιά...

(BZ) Α! Απ' το Καστράκι, ξέχασα να σας πω, φύγανε, έπεσε..., βομβαρδίσανε οι Γερμανοί. Ήρθαν οι Γερμανοί, βομβαρδίσανε, και τους δώσανε ένα προσφυγικό σπίτι στις Τζιτζιφιές. Στην Ξενοφώντος. Κάτω. Κι εκεί έζησε με την μάνα του. Λοιπόν, πέρασε καλά, ξεπέρασε με χίλια βάσανα τον ακρωτηριασμό, έβγαινε κάθε βράδυ στα δέντρα της Σχολής των Ευελπίδων γιατί ήταν ακριβώς απέναντι τα συρματοπλέγματα κι έκλαιγε κάθε βράδυ. Να μην τον βλέπουνε. Και να μην βγαίνει και ντρεπότανε, γιατί ήτανε ωραίο παλικάρι! Πανέμορφο!

(EN) Και το πόδι του ήταν κομμένο...

(BZ) Ψηλά! Εδώ! Πολύ ψηλά!

(EN) Και του είχαν δώσει αμέσως...

0:20:44 Με το ξύλινο πόδι πήγαινε στην Τράπεζα με τα πόδια, ακρωτηριασμένος, από την Σχολή Ευελπίδων στην Τράπεζα της Ελλάδος

(BZ) Λοιπόν, μετά πήγε κάτω στο Δ.Ε.Π.Α.Θ.Α. ⁽¹⁾, κάτω εκεί στα... που φτιάχνανε πόδια ... Ήτανε...

(EN) Είχαν να φτιάχνουνε πόδια.

(BZ) Ναι, τώρα τα 'δωσα, τελευταία. Είχα... Ναι, φτιάχνανε ξύλινα πόδια βαριά. Με ζώνη εδώ, κάλτσες, παρακάλτσες και λοιπά! Τέλος πάντων, τα βολεύτηκε! Να σου δείξω φωτογραφίες, δεν φαινότανε πολύ. Είχε το μπαστούνι αλλά περπάταγε. Ήτανε και νέος... Να σκεφτείς ότι πήγαινε στην Τράπεζα με τα πόδια, ακρωτηριασμένος, από την Καλλιγιά, εκεί απ' τη Σχολή των Ευελπίδων, στην Τράπεζα της Ελλάδος! Όλη τη Ζωοδόχου Πηγής κάτω...

(EN) Κατέβαινε...

(BZ) ... κατέβαινε ...

(EN) Και πήγαινε!

(BZ) Και τον καμαρώνανε! Για δυο δρασκελιές, αυτός έκανε, για δύο εμείς, πέντε αυτός. Μ' ένα πόδι.

(EN) Ήταν πολύ δυνατός.

0:21:37 Είχε βγάλει το Σχολαρχείο, και ο Ερυθρός Σταυρός, αμέσως μετά, τον διόρισε στην Τράπεζα ως ανάπηρο πολέμου

(BZ) Δυνατός! Δυνατό παιδί, ναι! Δυνατό παιδί. Και επήγε εκεί πέρα... Α! Μετά του λέει ένας «Λευτέρη...» λέει «... ο Ερυθρός Σταυρός διορίζει στην Τράπεζα! Εσύ...» λέει «... που έχεις βγάλει το Σχολαρχείο να πας!» Σε άλλους δίνανε 25 χιλιάδες μετρητά να κάνουνε μία επιχείρηση ή περίπτερο.

(EN) Ναι. Ωραία, ως ανάπηρος πολέμου...

(BZ) Ο Λευτέρης, επειδή ήξερε τα γραμματάκια αυτά, πήγε, τον εβάλανε στην Τράπεζα. Πήγε, έκανε τα χαρτιά...

(EN) Μετά τον πόλεμο τώρα λες!

(BZ) Ε, ναι, το '42, μπήκε αμέσως!

(EN) Α! Αμέσως!

(BZ) Το '42 τον πήρανε. Τον πήρανε το '42, μπήκε στην Τράπεζα της Ελλάδος και γλίτωσε και την οικογένειά του στην Κατοχή.

(EN) Και πήγαινε κάθε μέρα, μου λες, με τα πόδια!

(BZ) Ε,ε, ναι!

(EN) Απ' το σπίτι.

(BZ) Ναι, πήγαινε, ναι! Παλληκάρι που ήτανε, ναι! Και...

(EN) Είκοσι τεσσάρων χρονών ήταν το '42.

0:22:41 Δούλεψε στην Τράπεζα 35 χρόνια. Παντρεύτηκε με μία κοπέλα, έκαναν 2 αγόρια, και η γυναίκα του πέθανε.

(BZ) Και πήγαινε εκεί πέρα... Ε, ε, εδούλεψε 35 χρόνια. Οχτώ δούλεψε μαζί μου. Τον πήρα μεγάλο εγώ... Αλλά δεν τον έφτανε αυτό, παντρεύτηκε το 1959 μια κοπελίτσα που την αγάπησε, 29 χρονών, αυτός 42, το '59, το '60 έκανε το πρώτο αγοράκι και το '66 του πεθαίνει. Κι άλλο ένα αγοράκι μετά ...

(EN) Άρα δυο αγόρια.

(BZ) ... στο χρόνο επάνω κάνανε τα δυο αγοράκια. Κάπου βλέπεις εδώ τριγύρω. Τέλος πάντων, πεντέμισι το ένα, και τεσεράμισι το άλλο. Η μάνα τους 35 χρονών. Το '66. Στο τέλος. Ανήμερα στη γιορτή του. Του Αγίου Ελευθερίου. Απ' τον καρκίνο.

0:23:40 Γνωρίστηκε μαζί του το 1970, πήρε τα δύο αγόρια του, έκαναν κι ένα κοριτσάκι

(BZ) Ε, το '70, να μην τα πολυλογούμε, κάποιος κύριος μου τον γνώρισε, γνωστός μου, και δεν ξέρω τι να πω, ήτανε θέλημα Θεού, και 'γω να ζήσω κι εκείνος, γιατί όπως είδατε, σμίξαμε τους πόνους μας, τον πόνο μας μάλλον, αυτός ορφανός από πατέρα, εγώ τα ίδια... Πρόσφυγας εκείνος εδώ, προσφυγοπούλα και 'γω σχεδόν, από τον τόπο μου, χωρίς να έχω κανένανε, στον ξένο κόσμο να μην σε υπολογίζει κανείς ούτε για... Το μόνο που είχα, είχα μια, έτσι, εξυπνάδα, μια καλοσύνη, ένα γέλιο, καλαμπούριζα, και ξεπέρναγα τα... Έκανα πέντε χρόνια να δω τη μάνα μου. Με λίγα λόγια, φτιάξαμε..., τον πήρα με τα δυο παιδιά, εννιά και δέκα χρονών, έκανα μετά από τεσσερα χρόνια ένα κοριτσάκι, το βγάλαμε στη μάνα του γιατί το ήθελε, τη Θάλεια, και...

0:24:57 Το '81 πήρε το εφ' άπαξ και αποφάσισαν να έρθουν στο Χαλάνδρι. Το γνώριζαν γιατί έδιναν την αφορολόγητη βενζίνη, που δικαιούτο ο σύζυγος, στην κυρία που ήταν κοντά στο νεκροταφείο του Χαλανδρίου

(BZ) ...το 1981 πήρε το εφ' άπαξ κι αποφασίσαμε να 'ρθούμε στο Χαλάνδρι. Το οποίο αγάπαγα από εκείνα τα χρόνια. Γιατί ο Λευτέρης έπαιρνε από το '70 στρατιωτική βενζίνη. Και δεν είχε πού να τη βάλει, τη βενζίνη, και την έφερνε στο νεκροταφείο του Χαλανδρίου, απέναντι, που ήταν η Αθανασία, που έχει τώρα..., είχε παλιά, αν είχατε περάσει κανάτια, στάμνες, γλάστρες κι αυτά. Λεγόσαντε δε ξαδέρφια, από την Κατοχή. Ήτανε νοικάρισσα της αδερφής του. Σηκωνόσαντο όταν πηγαίναμε απάνω! Ο ξάδερφός μας κι η ξαδέρφη μας η Αθανασία! «Από πού 'σαι, μωρέ, από τα Τσουκαλαίικα; Ναι, είναι απ' τα πολλά χρόνια που ...» Αυτό. Αγαπημένοι, αυτή ξεκίνησε...

(EN) Ήταν φίλοι, τώρα μου λες, ήθελε ξαδέρφια, ήθελε συγγενείς...

(BZ) Ήθελε, ναι!

(EN) Ήθελε να 'χει συγγενείς και όσους αγαπούσε τους έλεγε ξαδέρφια.

(BZ) Ξαδέρφια.

(EN) Απ' ότι καταλαβαίνω.

(BZ) Κι αυτοί τον αγαπάγανε...

0:25:58 Από τη Σμύρνη είχε έρθει κι η γιαγιά του, η οποία δεν τους ήθελε, γιατί η μάνα του κλέφτηκε δεκατεσσάρων χρονών με έναν Κρητικό, τον Ζανάκη που ζούσε στη Σμύρνη

(EN) Γιατί απ' τη Σμύρνη είχαν έρθει κι άλλοι;

(BZ) Λίγοι, λίγοι, λίγοι. Είχε έρθει η γιαγιά του, η οποία δεν τους ήθελε, διότι η μάνα του παντρεύτηκε τον πατέρα του, την έκλεψε, τί έκλεψε τώρα... , δέκα τεσσάρων ετών! Η γιαγιά του ήτανε Μανιάτισσα και το κράτησε μανιάτικο, ήτανε απ' τους Μαυρομιχαλαίους απ' τη Μάνη, σκληρή! Καταλαβαίνεις τώρα, του Μαυρομιχάλη, Αράπη λεγότανε. Η γιαγιά η Βασιλεία, θα στη δείξω εγώ. Λοιπόν, και δεν της μίλαγε! Τι, μωρέ, δέκα τεσσάρων, την αγάπησε το παλληκάρι αυτό που ήταν απ' την Κρήτη, καταγωγή. Ο άντρας της τής λέει... Ήθελε να την παντρέψει η κυρα Βασιλική με έναν μπακάλη. Μεγάλονε! Η πεθερά μου δεν τον ήθελε! Καταλάβαινε, σου λέει «Μεγάλος δεν τον θέλω. Εγώ δέκα τεσσάρων χρονών τι να πάρω τώρα; Το γέρο;» Δεν τον ήθελε και την έκλεψε ο ...

(EN) Ο Ζανάκης, ο Κρητικός.

(BZ) Ο Ζανάκης. Ναι.

(EN) Ο οποίος ζούσε στη Σμύρνη;

(BZ) Ο οποίος ζούσε στη Σμύρνη και το καφενείο του ήτανε μέσα στις μεγάλες ταβέρνες της Σμύρνης, μπροστά στην παραλία, το λέγανε, και στην πλάτη της ταβέρνας, του καφενείου του, εδώ ας πούμε, όπως είναι το σύνθετο, είχε βάλει την ελληνική σημαία.

0:27:18 Στον Λευτέρη έδωσε αυτό το όνομα ο υπασπιστής του Βενιζέλου και του έβγαλε το όνομα του Βενιζέλου

(BZ) Τον δε Λευτέρη, δεν έπρεπε να βγει Λευτέρης, Δημοσθένης έπρεπε να βγει, αλλά πήγε ο Κυριακάκης, ο υπασπιστής του Βενιζέλου, και τον έβγαλε στο όνομα του Βενιζέλου. Ήτανε Φιλελεύθερος, ωραίος, δημοκρατικός, όχι των άκρων, οι φίλοι του ήτανε κουμουνιστάι, αγαπημένοι, ο Σαράντος με τ' όνομα, που δούλευε στην ΚΟΠΗ, τα λέγανε πολύ ωραία. Του 'λεγε «Σαράντο μου, έχεις δίκιο, κι είναι πολύ όμορφα αυτά που λες. Αλλά, αν μπορέσεις...» του λέει «...φτιάξεις ένα απ' αυτά, εγώ μαζί σου!» του λέει. «Αύριο το πρωί, ειλικρινά! Εγώ προσφυγόπουλο είμαι...» του λέει «Βλέπεις ότι τα' αυτά...» Δεν μαλώσανε ποτέ! Να σκεφτείς, εγώ πήγα στο..., στου Σαράντου την κηδεία, πέθανε πρώτα απ' τον Λευτέρη και του πήγα στεφάνι από δάφνες. Το 'φτιαξε εδώ στη Λεωφόρο Πεντέλης. Λέω «Θα μου φτιάξεις ένα στεφάνι από δάφνες.» Γιατί αυτό του αξίζει. Είναι του βουνού άνθρωπος. Ήτανε στην ΚΟΠΗ και ήθελε το δίκιο των ανθρώπων. Μανιάτης, σκληρός! Αλλά είχε φτιάξει περιουσία κι αυτός. Παρ' όλο που ήτανε κουμουνιστής. «Άλλο το 'να...» λέει «... άλλο τ' άλλο!» Τέλος πάντων! Έτσι μου εξήγησε μια φορά. Το αποτέλεσμα που λες, πήραμε, ήρθαμε το '81 στο Χαλάνδρι, αφού πήρε το εφ' άπαξ...

0:28:29 Σχετικά με την αφορολόγητη βενζίνη που δικαιούτο ως ανάπηρος πολέμου

(EN) Και πήγαινε το πετρέλαιο αυτά...

(BZ) Τη βενζίνη σε τενεκέδες, του το δίνανε σε έξι τενεκέδες. Δεκαεφτάρες. Δεκαεφτά...

(EN) Κιλά.

(BZ) ... κιλών, πόσα ήταν. Λοιπόν, η Αθανασία η ξαδέλφη είχε ένα δωματιάκι φτιάξει, που έβαζε τα λουλούδια με σκάφες, και αυτά να τα διατηρεί, έφτιαχνε λουλούδια στην πόρτα του Νεκροταφείου. Δεν ξέρω αν είχες πάει ποτέ.

(EN) Όχι, γιατί εγώ έχω έρθει τελευταία.

(BZ) Ζωάκου λεγότανε. Την ξέρανε, την ξέρει πάρα πολύς κόσμος. Την ήξερε. Το αποτέλεσμα...., το δέχτηκε η γυναίκα, επωφελήθηκε κι εκείνη, γιατί έβαζε βενζίνη απ' αυτή τη στρατιωτική, είχε έναν ματρακά, αυτοκίνητο παλιό και τη σήκωνε. Σε καλό αυτοκίνητο δεν έμπαινε! Ήτανε βαριά βενζίνη. Ήτανε για τα αυτοκίνητα του στρατού. Παλιά την παίρναμε από την ΕΑΤ-ΕΣΑ. Ξέρεις, στου Βενιζέλου το άγαλμα. Μετά μας πήγανε κάτω στου Ρουφ, ταλαιπωρία.

(EN) Και τη δίνανε στους υπαλλήλους;

(BZ) Αναπήρους πολέμου! Αναπήρους πολέμου.

(EN) Α, στους αναπήρους πολέμου! Γιατί τη δίνανε;

(BZ) Έτσι, για στήριγμα.

(EN) Α, ήταν αφορολόγητη...

(BZ) Αφορολόγητα αναπηρικά αυτοκίνητα. Και τα αυτοκίνητα που είχαμε πάρει ήτανε αναπηρικά. Είχε ένα πρώτα....

(EN) Περίσσευε δηλαδή αυτή η βενζίνη και την πηγαίνατε στην...

(BZ) Έπρεπε να την πάρουμε κάθε μήνα! Έπρεπε να πας να την πάρεις! Γιατί την έχανες. Λοιπόν. Εκείνος καθόταν, ασχολιόταν κι άδειαζε τους τενεκέδες, μας ετοίμαζε κάθε μήνα τους τενεκέδες, τους άδειαζε, πηγαίναμε τους παίρναμε.

0:30:27 Οι βόλτες στο Χαλάνδρι, στην ταβέρνα και στη βρύση της Δουκίσσης Πλακεντίας πριν κατοικήσουν στη περιοχή. Η κόρη τους πήγε σχολείο στο 12^ο Δημοτικό.

(BZ) Λοιπόν, έβλεπα το Χαλάνδρι κι έλεγα «*Λευτέρη μου, πώς μ' αρέσει το Χαλάνδρι, η Πλατεία!*» Ερχόμασταν πολλές φορές πριν στου «Χρήστου» την ταβέρνα που ήταν Εθνικής Αντιστάσεως, και τρώγαμε με τα παιδάκια. Μετά..., έπαιρνε τη Θάλεια και την πήγαινε, όταν γεννήθηκε, απάνω στην Δουκίσσης Πλακεντίας, στο βρυσάκι και της έριχνε κούνια. Περνάγαμε από 'κει απ' όλα τα αυτά, απ' το Νεκροταφείο, απ' την Αθανασία. Η βόλτα μας ήτανε οπωσδήποτε στην Αθανασία και δυο και τρεις φορές τη βδομάδα. Γιατί πηγαίναμε τη Θάλεια στο 12^ο σχολείο. Εκεί πέρα. Και ήτανε δύο μέρες απογευματινό. Και τι να... Δεν ερχότανε...

0:31:09 Η κόρη πήγαινε στο σχολείο με το πούλμαν

(BZ) Της είχαμε βάλει ένα πούλμαν. Είχε λάσπη εδώ πέρα.

(EN) Τη φέρνατε εδώ στο 12^ο από του Γκύζη;

(BZ) Όχι, όχι, όχι. Ήρθαμε στο Χαλάνδρι. Το κοριτσάκι ήτανε οχτώ χρονών. Έτσι; Όταν ήρθαμε στο Χαλάνδρι. Πήραμε ένα σπίτι στη Λεωφόρο Πεντέλης. Το πήραμε

γιατί άνοιγε τότε και γυμνάσιο στην Ιωαννίνων και είχε εκεί πέρα. Αλλά το σχολείο εκεί, το παιδί από 'δω πέρα να πάει εκεί πέρα, είναι μακριά. Και ήτανε μες τις λάσπες. Εκεί δεν είχε πολυκατοικίες. Είχε συκιές. Είχε όλο λάσπη. Λοιπόν, ν' αφήσεις το μικρό, οχτώ χρονών, το πρῶι να πάει, βρεγμένο θα πήγαινε. Να πήγαινα εγώ με την....

(EN) Ομπρέλα...

(BZ) Ήταν ο Μπουκουβαλίδης ο Γιώργος, ο γνωστός εδώ πέρα στο Χαλάνδρι, που είχε το πούλμαν, μοναδικός, και πέρναγε το πρῶι και μάζευε όλα τα παιδιά απ' την από 'κει μεριά, από 'δω, το δικό μου και άλλα πέρα, με ένα χιλιάρικο το μήνα! Και μία συνοδηγό, την Αλεξανδρή τη Ρούλα, νομίζω ήτανε τότε, και την παίρνανε και το πηγαίνανε. Αλλά ήτανε τρεις φορές πρῶινο και δύο απόγευμα. Και το απόγευμα, αναγκαστικά, πηγαίναμε απάνω στην Αθανασία, παίζαμε ένα χαρτί, με κάτι βίδες, άμα δεν βρίσκαμε φασόλια... [Γέλιο] ... και περνάγαμε την ώρα μέχρι να 'ρθούμε να πάρουμε το κοριτσάκι.

0:32:34 Θυμάται το καφενείο του «Σπανού» στην Πλατεία Χαλανδρίου, τη βρύση, τα πλατάνια, τον «Αφεντούλη», το εκμέκ-καταΐφι και το παγωτό

(BZ) Λοιπόν, το άλλο που θυμάμαι στο Χαλάνδρι, ήτανε που καθόμαστε στου «Σπανού», στην Πλατεία του Χαλανδρίου, τη βρύση, που είναι ακόμα, τα πλατάνια μου άρεσαν πολύ, σαν χωριατοπούλα που ήμουνα, τον «Αφεντούλη», το «Σπανό» με το ωραίο του εκμέκ-καταΐφι, μου άρεσε φοβερά και τον «Αφεντούλη» με το παγωτό του στη γόνδολα!

(EN) Ναι, ε;

(BZ) Τόσο πολύ που δεν μπορούσα να το φάω! Το μοιραζόμουνα με τον Λευτέρη. Λοιπόν, μετά είχε...

(EN) Το '71 είπατε ήρθατε στο Χαλάνδρι;

(BZ) Το '81.

(EN) Το '81.

(BZ) Ναι, τριάντα εφτά χρόνια τώρα.

(EN) Τριάντα εφτά χρόνια...

(BZ) Αλλά το ξέρω από τότε. Και πρῶι.

(EN) Το ξέρετε κι από πρῶι.

0:33:21 Οι ταβέρνες του Μπαρμπα Θανάση, του Κρητικού, το εκκλησάκι που ξεκολλήσανε

(BZ) Γιατί ερχόμουνα. Ερχόμουνα στου «Μπαρμπα Θανάση» την ταβέρνα, ήτανε παραπάνω του «Κρητικού», εδώ που έγινε η Αττική Οδός και η Φραγκοκκλησιάς, που έμπαινες μέσα και πήγαινες πέρα στη Στάση Καρύδη που τη λέγανε... Ήτανε το εκκλησάκι που το ξεκολλήσανε και το πήγανε πιο πέρα... Ήτανε πάρα πολύ όμορφα! Δεν ήτανε...

(EN) Υπήρχε εκκλησάκι και το ξεκολλήσανε;

(BZ) Ναι! Το μεταφέρανε, ναι!

(EN) Στην Κηφισιά!

(BZ) Εδώ η Φραγκοκκλησιά, εδώ η Φραγκοκκλησιά εδώ, εδώ! Είχε ένα πάτωμα, όχι ακριβώς εκκλησάκι. Είχε το δάπεδο και έδειχνε ότι εκεί ήτανε εκκλησάκι.

(EN) Α, ναι, ναι! Στο Μετρό!

(BZ) Το οποίο το πήρανε... ναι ,και το πήγανε πέρα, εδώ πιο πάνω είναι. Λοιπόν, εδώ, εδώ που κάθομαι τώρα ερχόντουσαν πρόβατα την εποχή εκείνη.

0:34:14 Περιγραφή της τότε γειτονιάς

(BZ) Ε, ε, είχε γκορτσιές μέσα, είχε χόρτα, είχε μαργαρίτες, κάναμε το στεφάνι μας το Μάη, τα παιδιά παίζανε, φτιάχνανε καλυβάκια, από τη διπλανή πολυκατοικία απ' τη λεωφόρο... Μια φορά, ένα βράδυ είχε πέσει χιόνι. Η κυρά Μαρία, δίπλα, που είχε ένα δωματάκι, της είχε φτιάξει ο Κατραμάτος ο συγχωρεμένος, παλιός Χαλανδραίος... Ε,ε, αυτός έφερνε βακαλάους από το... απ' έξω, έκανε τέτοια, ρέγκες και αυτά, είχε βγάλει πολλά λεφτά. Είχε πάρει αυτό το οικόπεδο, το άλλο, απέναντι βενζίνα, την πολυκατοικία που είναι δίπλα που κάθεσαι, που πρωτοέκατσα εκεί, Κατραμάτος λεγότανε... Εκεί που είναι η βενζίνα είχε μια μάντρα μεγάλη κι από μέσα ήταν ένας γάιδαρος δεμένος. Και η Θάλεια τρελαινόταν να πηγαίνουμε να βλέπουμε τον γάιδαρο. Πιο πέρα επίσης, στην Αρκαδίας, εκεί που είναι τώρα η πλατεία, τη λένε Ελευθερίας, Μπιθικώτση, δεν ξέρω πώς τη λένε, αμπέλια.

(EN) Που είναι η «Αράχωβα»!

(BZ) Η «Αράχωβα»! Αμπέλια, εκεί. Ήταν κάνα δυο σπίτια, και ο φούρνος ο παλιός της Αρτεμούλας, του Κάτσαρη. Ένα φούρνο είχε κι ένα σουβλατζίδικο. Του Κογιανού στην Αρκαδίας. Που γινότανε ουρά. Έπρεπε να πας από τις 6 για να 'ρθεις στις 8 στο σπίτι. Ή στις 8 για να 'ρθεις στις 10. Ουρά! Δεν είχε άλλο. Ε,ε, επίσης είχε μία εκκλησούλα εδώ. Όταν ήθελα να πάρω τον αγιασμό ή έπρεπε να πάω στην Ανάληψη ή έπρεπε να πάω στην Μεταμόρφωση που ήτανε παράγκα.

(EN) Ε, στη Μεταμορφώσεως.**0:36:08 Οι κοντινές εκκλησίες**

(BZ) Η Μεταμόρφωση, η εκκλησία, ήτανε μία παραγκούλα. Αυτή που ήτανε...

(EN) Η Ανάληψη στα Βριλήσσια;

(BZ) Στα Βριλήσσια πήγαινα. Γιατί τον Άγιο Αθανάσιο δεν τον ήξερα ότι βγαίνει στο ρέμα απέναντι. Δεν είχα περάσει στο Πολύδροσο. Και δεν πήγαινα, ήτανε και το ρέμα... δυσκολευόμουν να πάω. Δεν είχε κόσμο που πάει τώρα σωρηδόν! Τότε φοβόσουν! Τέλος πάντων, πήγαινα πάνω στην Ανάληψη ή πέρα στην Μεταμόρφωση.

0:36:37 Όταν μαζεύανε χόρτα στην Μεταμόρφωση

(BZ) Εκεί στην Μεταμόρφωση, όταν με πήγαινε ο Λευτέρης καμιά βόλτα, ας πούμε, με τις λιακάδες, μόλις γύρναγα του έλεγα «Περίμενε δυο λεφτά μωρέ παιδί μου! Να βγάλω δυο χόρτα!» Αυτά ήτανε περβόλια εκεί, όοολο εκεί πέρα, και κατέβαινα στο πι και φι, μία τσάντα. Γιατί στα περιβόλια κατά τον Νοέμβριο μήνα είχανε φύγει και οι ντομάτες και τ' αυτά, μην κοιτάς τώρα που έχουνε βρει και τα έχουνε όλον τον καιρό θερμοκήπια και σαχλαμάρες. Κανονικά περβόλια, της εποχής! Λοιπόν, και μάζευα σε μία τσάντα χόρτα. Στο πι και φι. «Περίμενε!» του έλεγα. Ου, ήταν άπλα! Καθότανε, λιαζότανε, και γέμιζα την τσάντα κι ερχόμουν. Και ήταν το τέρμα παραπάνω. Είχε ξύλα, στο τέρμα στη Μεταμόρφωση, εκεί που είναι....

(EN) Η Δουκίσσης Πλακεντίας.

(BZ) Η Δουκίσσης Πλακεντίας, όλα αυτά, ήτανε... εκεί έμαθα οδηγός, είχε τα τρίποδα... Δεν ξέρω, εσείς τα θυμηθήκατε αυτά; Τα τρίποδα, εκεί πέρα... Το σαλίγκαρο, και λέω τα τρίποδα! Τα τρίποδα τα έκανες μέσα στο... Α! Και τα τρίποδα στα έβαζε να πας να ετοιμαστείς για το Υπουργείο Συγκοινωνιών., που ήτανε... ναι,

να. Είχα πάει πολλές φορές εκεί. Αυτά είχα δει στο Χαλάνδρι, μου άρεσε πάρα, πάρα πολύ! Χαίρομαι που..., όπως έγραψα και στο Δήμαρχο, που είμαι Χαλαντραία... Λυπάμαι για ορισμένα που δεν έχουνε γίνει ακόμα... Θα φτιαχτούνε, ελπίζω, του λέω... [Γέλιο Τα σκυλιά, του έγραψα, τα παγκάκια που δεν έχει σε ορισμένες στάσεις και κάθεται ο κόσμος και υποφέρει... Εντάξει.

0:38:19 Για το 12^ο Δημοτικό Σχολείο, το «Στεργιοπούλειο» και το καινούργιο Γυμνάσιο

(EN) Το σχολείο το 12^ο ήταν στην Ιωαννίνων από το '81;

(BZ) Ναι, ναι, ναι! Ήτανε... «Στεργιοπούλειο» λέγεται.

(EN) Α, «Στεργιοπούλειο»!

(BZ) Το είχε αφήσει κάποια Στεργιοπούλου. Ήταν το μόνο σχολείο εκεί, και για καλή μου τύχη, άνοιξε τότε και το γυμνάσιο. Και μου λέει ο Λευτέρης «*Τυχεροί ήμαστε, γυναίκα, θα 'χουμε και τα παιδιά εδώ των...*» αυτών...πηγαίνανε κάτω στο Χαλάνδρι...

(EN) Τα αγόρια!

(BZ) Τα αυτά... και κάποια από τα Βριλήσσια μετά, ερχόντουσαν εδώ. Δεν είχαν τα Βριλήσσια, μετά. Ήτανε νεόχτιστα.

(EN) Νεόχτιστη περιοχή.

(BZ) Ναι. Όταν ήρθα από το χωριό, θυμάμαι τη διαφήμιση, ακόμα μέσα στ' αυτιά μου, [Γελάει] ...αντηχεί, «Οικόπεδα Αγγελοπούλου- Βριλήσσια, Χαλανδρίου-Φως-Νερό-Τηλέφωνο»! Αλλά εκτός σχεδίου! Πες μου!

(EN) Τι ήθελα να πω... Εσείς, όταν ήρθατε εδώ στο Χαλάνδρι, είχατε φίλους που μείνατε στο Χαλάνδρι ή με οικογενειακό. Εκτός απ' ότι σας άρεσε, δηλαδή, είχατε και συγγενείς;

0:39:33 Η ενασχόλησή της με τα ΚΑΠΗ Χαλανδρίου

(BZ) Όχι! Όχι! Στο Χαλάνδρι δεν είχα συγγενείς. Μετά, για καλή μου τύχη, ε, ε έμαθα ότι στο κέντρο του Χαλανδρίου, στο ΚΑΠΗ, στο σημερινό, αυτό που είναι στην 25 Μαρτίου, γίνεται χειροτεχνία και να πάω. Δεν ήξερα τι να κάνω. Το παιδί μεγάλωσε... Πήγα, λοιπόν, στη χειροτεχνία, εκεί πέρα, και ακούω, και με βάλανε να γράψω τι άλλη εργασία θέλω να κάνω. Πώς τη λεν' αυτή! Τέλος πάντων.

0:40:14 Ο σύζυγος συμμετείχε στην χορωδία της Τραπέζης Ελλάδος. Δεν ήθελε να πάει στα ΚΑΠΗ μέχρι που την ανέλαβε ο Δαμίρης

(EN) Τι άλλα ενδιαφέροντα έχεις.

(BZ) Ναι! Και τους είπα ότι τραγουδάω. Γιατί όντως τραγουδάω. Κι ο σύζυγος! Είχε βγάλει το Ελληνικό Ωδείο. Πήγαινε για... για τη Σκάλα του Μιλάνου! [Γέλιο] Αλλά τραυματίστηκε, αλήθεια! Ήτανε βαρύτονος εξαιρετικός. Λοιπόν... Πήγαινε στη χορωδία της Τραπέζης Ελλάδος. Χρόνια. Ξεκίναγε από 'δω, κάθε Πέμπτη, και πήγαινε κάτω. «*Βρε Χριστιανέ μου, δεν βαριέσαι;*» Κι ερχόταν έντεκα η ώρα. «*Όχι, δεν βαριέμαι, θέλω να πηγαίνω!*» Πήγαινε. Τέλος πάντων. Του άρεσε, χόμπι. Κι εγώ είδα ότι του άρεσε. Του έλεγε «*Πάμε να γραφτούμε στο ΚΑΠΗ, πάει ο κόσμος και γράφεται, πάνε εκδρομές, και κάνουν χίλια πράγματα.*» «*Δεν πάω εγώ στο ΚΑΠΗ, θα με πας στο ΚΑΠΗ!*» «*Γιατί μικρός είσαι; Εγώ που θα πάω...*» λέω «... που είμαι σαράντα πέντε χρονών;» «*Όχι, δεν πάω!*» Ναι. Μόλις, λοιπόν, γράφω ότι τραγουδάω, «*Να γραφτείτε...*» λέει «... *έχουμε χορωδία, απάνω!*» Αυτό το είχανε σε ένα υπόγειο κάτω, την χειροτεχνία, αλλά έμπασε νερά και μας ανεβάσανε απάνω. Είχαμε μια εξαιρετική δασκάλα, τη Σοφία την Τουμαζάτου, καλή της ώρα, που ακόμα

μιλάω και ακόμα έχω φιλία, απέκτησα φίλες, στο ΚΑΠΗ, με γνώρισε κόσμος, έπεισα το σύζυγο και του λέω «Ξέρεις τι; Έχει χορωδία στο ΚΑΠΗ.» «Σώπα!» μου λέει. Του λέω «Θες να 'ρθεις να δεις; Εγώ θα πάω.» Δεν μου έλεγε όχι. Δεν με ζήτησε καθόλου. «Εσύ να πας όπου θες! Είσαι ελεύθερη! Να πηγαίνεις όπου θες να ξεσκάς! Εγώ δεν έρχομαι στα ΚΑΠΗ και στα αυτά που λες εσύ.» Μόλις, λοιπόν, ήρθε ένας εξαιρετικός δάσκαλος, εθελοντής, ο κύριος Δαμίρης, μας έκανε ωραία τραγούδια, κάναμε ωραίες παραστάσεις, ε,ε, του άρεσε πολύ, ήτανε από τους καλύτερους, μπορώ να πω στη χορωδία...

(ΕΝ) Είχε και προϊστορία.

(ΒΖ) Είχε και το παράστημα, είχε το ήθος, είχε και τη μόρφωση! Είχε πολλά. Και τον χαιρόντουσαν όλοι. Μου 'λεγε ο δάσκαλος «Όταν ερχόσαστε εσύ με τον Λευτέρη, βρε παιδί μου, νιώθω διαφορετικά! Νιώθω σίγουρος ότι θα γίνει η δουλειά μου!» μου έλεγε. Είχε πολλές κυρίες, αρπαζόντουσαν κιόλας, με τις καρέκλες, γινότανε και πλάκα... [Γέλιο] ... όχι εσύ έκαστες εκεί, όχι εκεί... αυτό... Πάρα πολύ μεγάλες κυρίες, πού να τις θυμηθώ και να τις πω. «Φύγανε» και πάρα πολλές... Η κυρία Βρεττού, παλιές Χαλαντραίες..., η κυρία Αργυροπούλου που έχει στη μουσική τον γιο, έναν ασπρομάλλη, έναν... από δω τον... δεν τις ξέρεις εσύ, δεν τις ξέρεις.

(ΕΝ) Δεν τις ξέρω.

0:43:08 Η ποικίλες χειροτεχνίες στα ΚΑΠΗ

(ΒΖ) Λοιπόν! Πήγα στη χειροτεχνία, λοιπόν, έμαθα πάρα πολύ ωραία πράγματα, δούλεψα πολύ σκληρά, δηλαδή δούλεψα, ε, ε, κάθε Παρασκευή και κάθε Πέμπτη, Πέμπτη πρώτα, μετά τη λαϊκή, έτρεχα να πάω στη χειροτεχνία κάτω. Στο Κεντρικό, με τη συγκοινωνία. Και μου 'λεγε ο Λευτέρης, είχαμε λαϊκή, «Ρε παιδί μου, κάτσε να ξεκουραστείς και πας! Δεν έφαγες καλά καλά και θα τρέχεις...» «Θέλω να πάω!» Πήγαινα, λοιπόν, έφτιαξα πολύ ωραία πράγματα, τώρα...

(ΕΝ) Με βελονάκι και με...

(ΒΖ) Οχι! Έφτιαξα, έφτιαχνα αυτά τα... το φίμο που βλέπετε απάνω στο... την κουτάλα αυτή...

(ΕΝ) Α! Ναι!

(ΒΖ) Έφτιαχνα αυτό το τέτοιο...

(ΕΝ) Και πήλινα;

(ΒΖ) Τα πήλινα, τα πήλινα μας τα 'φερναν έτοιμα. Κουτάλες... Δείξε Ελένη!

(ΕΝ) Α, α! Και ξυλόγλυπτα!

(ΒΖ) Το φίμο αυτό. Ε, ε ζωγράφισα πάρα πολλά πιάτα...

(ΕΝ) Ναι, ε;

(ΒΖ) Όλα τα ΚΑΠΗ τα έχω γεμίσει... Έκανα με το... με το πυρο..., πυρο..., το δέρμα που το κάνουν ...

(ΓΚ) Πυρογραφία!

(ΒΖ) Ναι!

(ΕΝ) Α! Πυρογραφία!

(ΒΖ) Πυρογραφία, ό,τι μπορείς να φανταστείς. Πήρα ένα..., όλες οι γυναίκες, αλλά και 'γω...! Δεν έλειψα ούτε μία μέρα.

(ΕΝ) Και κάνατε και εκθέσεις;

0:44:30 Τα έσοδα από τις χειροτεχνίες που διέθεταν τα έδιναν για εξοπλισμό σε Ίδρυμα για παιδιά

(BZ) Εκθέσεις, εκάναμε πολύ ωραίες! Τα οποία τα χρήματα...

(EN) Τα βάζατε για το...

(BZ) Είχα ένα γνωστό και το 'χω ακόμα, είναι ένα παιδάκι εδώ από κάτω στην πολυκατοικία, στο «Στουπάθειο», δεν ξέρω αν το ξέρετε.

(EN) Το «Στουπάθειο», βέβαια!

(BZ) Είναι ένα «Στουπάθειο»... Ε, και τον Αρτέμη, και λέω «Έχω ένα παιδί...» λέω «...να το πάμε εκεί, να τα πάμε εκεί τα λεφτά.» Και τους πήραμε ωραία κούνια και μεγάλο τραπέζι. Σουηδικό. Εκεί. Και το φρόντισα επειδή ήμουνα εγώ στην ..., το δεχτήκανε. Όχι ότι ήμουνα καμιά αυτή... είδανε το σωστό ότι είναι! Δεν τους είπα κάτι. Ναι. Και κοντεύω τώρα είκοσι πέντε, τριάντα χρόνια; Άνοιξε το ΚΑΠΗ το δικό μας, εν τω μεταξύ, μετά εγνώρισα όλη τη γειτονιά μου, τις αγαπάω...

(EN) Όλες.

(BZ) ... με συγκίνηση το λέω, όλες. Λέω και να μαλώνουμε,, πάλι τα βρίσκουμε. Η άλλη τώρα, «Δεν μπορώ να σου μιλήσω.» Ογδόντα χρονών. «Θα σε πάρω μετά!» ας πούμε. «Μη θυμώνεις!» Ήθελε να μου πει τα δικά της εκείνη την ώρα. Λέω «Έχω δουλειά τώρα!»

0:45:41 Έκανε φίλες μέσα από το ΚΑΠΗ

(EN) Κάνατε φίλες, δηλαδή, μέσα απ' το ΚΑΠΗ.

(BZ) Πολύ!

(EN) Γιατί δεν έχετε δουλέψει, απ' ότι κατάλαβα εγώ. Όχι! Είχα την ευτυχία αυτή γιατί...

(EN) Μετά τα... δηλαδή παντρευτήκατε μικρή...

(BZ) Τα δώδεκα χρόνια που δούλεψα ήτανε σκληρά για μένα. Ήμουνα ένα...

(EN) Όταν ήρθατε στην Αθήνα, για πείτε μας!

(BZ) ... καλομαθημένο παιδάκι, ας πούμε, στο χωριό. Μπορεί να έζησα στο χωριό αλλά δεν πήγα με πρόβατα. Δεν είχα αδέρφια πιο μικρά να τα νταντέψω. Και κοίταγα τον εαυτόλη μου και το παιχνίδι. Και τα γραμματάκια. Τίποτε άλλο. Λοιπόν, κι ήμουνα, μπορώ να σου πω, χαϊδεμένο και κακομαθημένο και καλομαθημένο.

(EN) Εσύ ήσουνα η μικρότερη.

(BZ) Για τα δεδομένα του χωριού.

(EN) Ε, βέβαια.

(BZ) Έτσι;

(EN) Εσύ ήσουνα η μικρότερη...

(BZ) Και ήρθα εδώ... πού σε πονεί και πού σε σφάζει!

(EN) Στη θεία σου!

0:46:24 Τα αγόρια του συζύγου τα είδε σαν αδέρφια της. Έπαιζε μαζί τους παιχνίδια και αγορίστικα

(BZ) Μετά. Καταλαβαίνεις; Λοιπόν να τα λέμε όπως είναι τα πράγματα. Ο Λευτέρης, όταν με πήρε, μου λέει «Δεν θέλω να δουλέψεις, θέλω να προσέχεις τα παιδιά!» Τα

παιδιά τα είδα με μάτι, όχι παιδιά μου, δεν γινότανε... Τα είδα σαν αδέρφια μου. Όπως είδε η αδερφή μου, έβλεπε η αδερφή μου εμένα, που είχαμε την ίδια διαφορά ακριβώς. Η αδερφή μου η μεγάλη είχαμε δώδεκα με δέκα τρία χρόνια διαφορά. Και με μεγάλωσε σαν παιδί της. Και μ' έδερνε. Εγώ δεν τα 'δειρα όμως τα παιδιά. Μαλώναμε. [Γέλιο] Και με τα γράμματα, τ' αυτιά, το 'να τ' άλλο... Τα ίδια και 'γω με τα παιδιά! Σαν αδερφάκια μου.

(EN) Σαν αδέρφια.

(BZ) Σαν αδέρφια. Μαλώναμε, τσακωνόμαστε, παίζαμε... χόρτασα μονόπολη κι όλα τα παιχνίδια τα αγορίστικα.

(EN) Πω, πω ωραία είναι!

(BZ) Ωραία, εντάξει.

(EN) Ωραία, ωραίες εμπειρίες, λέω.

(BZ) Αυτά ήταν η ζωή μου...

(EN) Και η μαμά σας, μου λέτε, όταν γεννηθήκατε, ήτανε έγκυος όταν έφυγε ο πατέρας σας.

(BZ) Έγκυος η μάνα μου.

(EN) Και ήταν πάλι πόλεμος, τότε;

(BZ) Όχι. Το '45 δεν ήτανε πόλεμος.

0:47:44 Στον εμφύλιο έχασε το θείο της. Ήταν καταδικασμένος τετράκις εις θάνατον.

(EN) Ήταν ο εμφύλιος.

(BZ) Ο εμφύλιος, που... έφυγε ο θείος μου πιο μπροστά. Που ξεκίνησε. Έφυγε με τον ασύρματο απ' το Μεγάλο Πεύκο. Τετράκις φορές εις θάνατον, καταδικασμένος. Λοιπόν. Και πήγε και χάθηκε και δεν τον είδαμε. Του 'γράψα ένα ποίημα τώρα, στην «Ποίηση». Γιατί έζησα ένα δράμα. Με τον παππού μου. Να το πω κι αυτό. Γιατί με πόνεσε πολύ αυτό το πράμα, σαν παιδί. Ο παππούς μου κάθε βράδυ τον περιμένε.

(EN) Το θείο σου.

(BZ) Το παιδί του. Πρέπει να ήτανε...

(EN) Αδελφός του πατέρα σου.

(BZ) ... είκοσι δύο χρονών παλληκάρι. Είκοσι τριών, πόσο να ήτανε; Δεν... Με την μάνα μου δεν τα πήγαινε καθόλου καλά γιατί ο παππούς ξεμυάλιζε τα παιδιά και τον πατέρα μου τον έφερε στο χωριό και αυτόνε τον ξεμυάλισε να πάει με... Ο γέρος νόμιζε ότι θα πετύχουνε κάτι. Δεν του 'κοψε το μυαλό ότι θα γίνουν...

0:48:58 Τα βάσανα της οικογένειας του παππού της. Έχασαν τους ανθρώπους τους

(EN) Ήταν αριστερός ο παππούς σου.

(BZ) Αριστερός. Έτσι το 'νιωσε, έτσι έκανε. Ήτανε άνθρωπος του παιχνιδιού, του καφενείου. Δεν ήτανε άνθρωπος προκομένος. Και 'κει απάνω η μάνα μου κοντραριζότανε μαζί του πολύ, κι από τη στιγμή που χάθηκε κι ο άντρας της, κι έχασε και το άλλο το παιδί που το είχε βρει οχτώ χρονών και το είχε αγαπήσει, τι να σου πω, σαν αδερφάκι της κι αυτή,... Ήταν είκοσι τεσσάρων και ο θείος μου ήτανε οχτώ χρονών. Ο κουινιάδος της. Λοιπόν, και ... αυτά τη λυγίσανε. Και ο θείος μου στον

Αλβανικό πόλεμο αλλά να χάσει και ανθρώπους χωρίς, ας πούμε... έχασε τον άντρα της και φεύγει και το παιδί το άλλο και χάθηκε! Γύρισε αυτός, όταν γεννήθηκα εγώ.

(EN) Ο θείος απ' το Μεγάλο Πεύκο, που λες.

0:49:49 Ο γιος που χάθηκε για πάντα. Το μοιρολόι του γέρου πατέρα του

(BZ) Ναι! Γύρισε και του είπε «Γιατί Θόδωρε, βλέπεις τι έγινε...» του λέει «... εδώ πέρα τώρα...» Λέει «Άκουσε να δει Μαργώ...» λέει «...αν ερχόμουνα πίσω δεν θα έμνε κανένας, ούτε απ' την οικογένειά σου, ούτε κανείς. Για να είμαι εγώ εκεί...» της λέει «... γλιτώσατε όλοι!» Της είπε. Τι να του πει από κει και πέρα; Χάθηκε! Είδε τον πατέρα του... Από 'κει δεν εφάνηκε ξανά. Κι ο παππούς μου κάθε βράδυ ερχότανε μεθυσμένος, ειδικά όταν ήταν η γιορτή του, και έκλαιγε. Και έπαιρνε την μπουκάλα με το κρασί και έπινε και μου 'δινε και μένα... εντάξει. Λίγο μου 'δινε, δεν με πότιζε, να λέω στην υγεία του θείου του Θόδωρου. Και να μοιρολογάει και να κλαίει. Το έζησα αυτό το δράμα μέχρι που έφυγα. Μου είχε αδυναμία, γιατί μέναμε στο ίδιο σπίτι. Είχε diséγγονα να σκεφτείς, όταν είχε εμένα εγγόνι. Ο παππούς είχε παντρευτεί μια εγγόνα του και είχε κάνει παιδάκια που ήτανε σαν και μένα. Εγώ του είχα μεγάλη αδυναμία.

0:50:55 Έφυγε απ' το χωριό της σε ηλικία 12 χρονών

(EN) Εσύ έφυγες απ' το χωριό οχτώ χρονών;

(BZ) Δώδεκα. Δώδεκα εγώ, το χίλια εννιακόσια πενήντα επτά. Φέτος κλείνω εξήντα χρόνια.

(EN) Πού ήρθες στην Αθήνα.

(BZ) Μια ζωή ολόκληρη. Είμαι εβδομήντα δύο χρονών. Έχω γεννηθεί του Αγίου Δημητρίου. Τα μόνα γενέθλια που θυμόταν η μάνα μου. Επειδή είχα γεννηθεί τη μέρα αυτή. Προστάτης μου. Με έχει προστατεύσει. Η ευχή της, ο Άγιος και η πατρίδα μου η Γορτυνία. Μπροσινή! Πάντα! Γιατί τη λατρεύω. Λοιπόν και του έγγραφα του παππού μου, του παππού μου, λοιπόν, του έγγραφα ένα ποίημα που το πήγα στην «Ποίηση» την άλλη φορά που κάνανε. Απέναντι από το χωριό μου είναι ένα που σκοτωθήκανε πάρα πολλοί αντάρτες εκεί και πολλοί κι από τους άλλους. Οι... πώς τους λέγανε... ταγματασφαλίτες και διάφοροι. Ό,τι λέγανε, ό,τι είχα ακούσει. Γεμάτο. Εκεί μέσα η Κάπελη είναι το μεγαλύτερο δάσος των Βαλκανίων από δρυς. Η Φολή η λεγόμενη. Στην Ηλεία από πάνω. Στην Αρχαία Ολυμπία από πάνω. Το λένε Κάπελη είναι σαν καπέλο το βουνό αυτό. Λοιπόν. Όταν βράδιαζε, ο γέρος ερχόταν απ' το μαγαζί μοιρολογώντας πολλές φορές. Άλλες φορές τραγούδαγε... , ναι, και πήγαινε επάνω και του έκανα παρέα γιατί ήμουνα μόνη μου και 'γω πολλές φορές στο σπίτι. Η μάνα μου δεν ερχότανε κάθε βράδυ όταν είχε ελιές. Και μ' αφήνανε εκεί πέρα με τον παππούλη και σ' ένα άλλο σπίτι από κάτω που ήτανε ο αδερφός της γιαγιάς μου απ' την μάνα μου. Λοιπόν. Κι επειδή είδα όλη αυτή την κατάσταση, του έγγραφα ένα ποίημα.

0:52:47 Το ποίημα για τον παππού της

«Γύραν τ' απόσκια γύρανε, στις Κάπελης τα δέντρα,
και συ γιε μου δεν φάνηκες, δεν γύρισες ακόμα.
Σε καρτερώ λεβέντη μου, την πόρτα να χτυπήσεις,
σε καρτερώ παιδάκι μου τα μάτια να μου κλείσεις.
Κι ο γέρος εξεψύχησε, κι ο γιος του δεν εφάνη.
Κι εμένα μου 'μεινε ο καημός να με ακολουθάει.»

(EN) Όλα τα λες μέσα στο ποίημα. Έτσι όπως τα 'ζησες, πραγματικά.

(BZ) Καλό;

(EN) Πάρα πολύ, πάρα πολύ!

(BZ) Και μου λένε μετά, τι να πιστέψω και τι να ψηφίσω! Και τι να κάνω! Πες μου!

(EN) Με όλες αυτές τις εμπειρίες που έχεις μέσα σου.

(BZ) Τι; Ποιος μου έκανε εμένα καλό, πού ξέρω 'γω ποιος μου έκανε καλό και ποιος μου έκανε κακό! Πού ξέρω εγώ ο πατέρας μου πώς βρέθηκε κρεμασμένος, κι έμεινα ορφανή, γιατί θα με είχε σπουδάσει, γιατί αυτός θα γινότανε, είχε βγάλει Σχολαρχείο, θα γινόταν σπουδαίος στον τόπο του, γιατί η μάνα που πήρε, τη δικιά μου, ήταν η αρχοντοπούλα στου Λάλα, με χίλια και τρεις χιλιάδες γίδια ο πατέρας της και ο παππούς της... Ήταν αρχοντοπούλα. Και την έφερε εδώ πέρα στη Γορτυνία γιατί είχε περιουσία η γιαγιά μου. Και για να μην... Η μάνα της μάνας μου. Για να μην..., ε, ε, πώς το λένε..., αποξενωθεί από το χωριό της. Είχε πάει στην Ηλεία, στο νομό Ηλείας. Κατάλαβες τι πάθαμε!

0:52:30 Φέραν τα παπούτσια του σκοτωμένου γιου στον πατέρα του

(EN) Κι ο πατέρας σου, δηλαδή, είχε πάει στον πόλεμο;

(BZ) Ο πατέρας μου είχε πάει στη Βασιλική Χωροφυλακή. Στρατιώτης. Και ήρθε. Στο χωριό. Κι ο παππούς μου άρχισε. Τον μικρό τον κατάφερε και τον έφερε με τον ασύρματο. Τον έδιωξε απ' το Μεγάλο Πεύκο, με τον ασύρματο στο χέρι. Λιποτάκτης λέγεται! Ο πατέρας μου δεν γύρισε, βέβαια, αλλά δεν..., έβγαζε, βέβαια, πολλές φορές την αγανάκτησή του στα μαγαζιά και ίσως τον εκδικήθηκαν εκεί. Για τον αδερφό του. Λέει, τι έγινε..., τον ξυπολήσανε... Έμαθε ότι τον ξυπολήσανε τον θείο μου και του φέραν τα παπούτσια. Στο μαγαζί, λέει. Και μόλις τα είδε... «Και τι θα γίνει...» Αύριο θα έβρισκε τον κομματάρχη του χωριού το δεξιό και κάτι τέτοια. Τώρα, ο δεξιός τον ε,ε... τακτοποίησε; Γιατί μόνος του, ρε παιδιά, με έγκυο γυναίκα, με άλλα τρία παιδιά... Και τον είδαν τα παιδιά, τεσσάρων, οχτώ και δώδεκα ετών, τα αδέρφια μου, το πρωί, κρεμασμένο στην ελιά σαν το Χριστό; Και να μην τον βλέπουνε και να τους τον δείξει ο άλλος. Απ' την απέναντι μεριά. Λέει «Μην είδες τον Βασίλη;» Με τα ρούχα του. Βγήκε να κατουρήσει. Και τον πιάσανε. Ποιος;

(EN) Αυτό ποια χρονιά;

(BZ) Το '45.

(EN) Και ήταν, λες, στο στρατό τότε, ήτανε στην Αστυνομία.

(BZ) Δεν ήτανε! Τη θητεία του έκανε! Τη θητεία του έκανε, κοπέλα μου! Δεν ήταν στην Αστυνομία. Πήγε εκεί. Τη θητεία του έκανε και γύρισε. Αντί να κάτσει εδώ κάτω, δεν τον άφηνε ο πατέρας του, τον εγύρισε στο χωριό. Μπορούσε να κάτσει στην Αθήνα, χωροφύλακα, ξεχωροφύλακας θα ζούσε! Δεν τον άφησε. Είχε...

(EN) Εκεί ήταν πόσο χρονών ο πατέρας σας τότε;

(BZ) Πόσο ήτανε; Σαράντα δύο. Σαράντα δύο χρονών, και η μάνα μου και όταν έφτασα σαράντα δύο εγώ, πέθανε. Ογδόντα τέσσερα χρονών. Ναι. Το 'χε τάξει φαίνεται.

0:56:43 Τα παιδιά δεν γνώριζαν για την ύπαρξη του πατέρα τους. Η μάνα τους τους έλεγε «Σας έκανα έτσι!» Νόμιζαν ότι η μάνα ήταν ανύπαντρη. Έμαθε την αλήθεια όταν έγινε δέκα χρονών

(EN) Σαράντα δύο χρονών και σαράντα δύο... Και σεις τι ξέρετε για τον πατέρα σας; που λες δεν μου λέγαν τίποτα;

(BZ) Πότε; Τίποτα! Νόμιζα...

(EN) Ότι γεννηθήκατε...

(BZ) ... νόμιζα ότι έτσι γεννήθηκα! Δεν ξέραμε εμείς πονηριές, ότι πρέπει να παντρευτεί ο άνθρωπος για να... Κι απλώς λέω στη μάνα μου «Μάνα, γιατί δεν έχουμε και μεις έναν πατέρα, όπως έχει η θειά μου η Μαργώ, η θειά μου η Ελένη, κι αυτά!» «Ε, δεν ήθελα εγώ να πάρω κανέναν παλιάνθρωπο να ... σας έκανα!». Έτσι.

(EN) Α, νόμιζες ότι η μαμά σου ήταν ανύπαντρη;

(BZ) Ναι, δεν ήξερα ότι πρέπει να παντρευτούνε! [Γελάει] Έβλεπα αλλά δεν ήξερα.

(EN) Τα αδέρφια σου δεν σου λέγαν κάτι;

(BZ) Ανάσα, κανείς. Ποτέ, ποτέ, ποτέ!

(EN) Δεν ξέρατε για τον πατέρα σου, δηλαδή;

(BZ) Όχι! Δέκα χρονών, σου λέω, ήμουν όταν μου βγάλαν απ' το μπαούλο έναν άνθρωπο και μου τον δείξανε.

(EN) Φωτογραφία.

(BZ) Ναι! Αυτό δεν θα το ξεχάσω. Ακόμα είναι μεσ' τα μάτια μου η φωτογραφία.

(EN) Ναι, ε;

(BZ) Ναι.

(EN) Και ποιος το 'κανε αυτό;

(BZ) Η μάνα μου με την αδερφή μου! Ε, σου λέει, καιρός είναι, μεγάλωσε τώρα, μήπως του το σφυρίξει κανένας, πονηρέψει. Αν μη τι άλλο και θα σου πει «Κάτσε, ρε μάνα, με κοροϊδεύατε; Έχει πεθάνει ο πατέρας μου;»

(EN) Και στο σχολείο που πήγαινες δεν σου είχαν πει τίποτα;

(BZ) Κανένα! Κανένα παιδί. Κάπου πετάχτηκε κάτι, αλλά το... το... το κρύψανε.

(EN) Και σου είπε η μαμά σου τότε, ότι αυτός ήταν ο πατέρας σου.

(BZ) «Είναι ο πατέρας σου!» μου λέει. «Είχα εγώ...» της λέω «...πατέρα; Πού τον είχαμε;» Λέει «Ναι. Ήτανε...» λέει «...πέθανε...» μου λέει «...εκεί που σε στέλνω...» λέει «...και βάζεις το κεραμίδι, δεν είναι...» λέει «... η γιαγιά σου μόνο, είναι και ο πατέρας σου!» Με στέλνανε κι άναβα, στο κεραμίδι απάνω, λιβάνι.

(EN) Ναι.

(BZ) Όταν ήτανε οι μέρες...

(EN) Κι ο αδερφός σου που ήταν δώδεκα χρονών και τα ήξερε;

0:58:48 Τα παιδιά σοκαριστήκαν Η μάνα τους δεν βγήκε σε χορό σε πανηγύρι, πότε. Το μαύρο το μαντίλι το φόρεσε μέχρι που πέθανε

(BZ) Η αδερφή μου ήτανε, η αδερφή μου κλονίστηκε πολύ. Σοκαριστήκαν τα παιδιά, τα πήρανε κάποιιοι πέρα 'κει, αυτά... Ε, η μάνα μου το πήρε πολύ βαριά, δεν βγήκε σε χορό, σε πανηγύρι, ποτέ, μόνο χόρεψε όταν πάντρεψε την αδερφή μου.

(EN) Τη μεγάλη.

(BZ) Που πήγε τριάντα χρονών. Και όχι τίποτα... Το είχε ξεχάσει που ήταν... μια γλεντζού γυναίκα, μια... Όχι, το μαύρο μαντήλι το φόρεσε μέχρι που

(EN) Παντρεύτηκε η αδερφή σου.

(BZ) ...που έφυγε! Ποια παντρεύτηκε η αδερφή μου. Εδώ την έφερα με τα μαύρα ρούχα.

(EN) Και δεν σας είχε πει ποτέ τι πίστευε.

(BZ) Τι;

(EN) Τον τρόπο που έφυγε ο πατέρας σου, δεν σας είπε....

(BZ) Α, όχι, όταν έβλεπε ανθρώπους που ήξερε ότι ... τους λέει «Δεν θέλω να σε βλέπω γιατί αυτό που φοράω είναι από σένα!» Και δεν τους χαιρέταγε ποτέ. Μεταξύ αυτών κι ένας ξάδερφός της. Δεξιό, φανατικό! Παρ' όλο που αναγκάστηκε να είναι και η μάνα μου με τους δεξιούς, γιατί δεν εξούσε διαφορετικά, θα ήτανε... Διώξαν έναν δάσκαλο Παπακωνσταντίνου από το χωριό, μ' ολόκληρο νοικοκυριό, δάσκαλο, τον εξαποστείλανε. Τον αδερφό μου τον είχε βαφτίσει ... ένας Κίμων...

(EN) Ο βασιλιάς;

(BZ) Όχι μωρέ, οι βασιλιάδες! Δεν είχαμε τέτοια πράγματα. Ο βασιλιάς, τι δουλειά είχαμε... Πού μας ήξερε ο βασιλιάς εμάς; Στη Γορτυνία σιγά μην..., στο χωριό... Κουμουνιστής τον είχε βαφτίσει! Ο Κίμων ο Καλογερόπουλος που είχε στην Ακαδημία ε, ε, πώς το λένε, βαλίτσες και μέχρι τελευταία. Ένα ωραίο μαγαζί. Αλλά! Αλλά! Επειδή η μάνα μου είχε πάει με τους..., δεν είχε φέρει του παιδιού ένα παντελονάκι.

(EN) Ήταν πολύ έντονα τότε τα πολιτικά.

(BZ) Πολύ, ρε παιδιά! Για όνομα του Θεού! Το βαφτιστήρι σου ορφανό;

(EN) Στο χωριό είχαν κι άλλοι, έτσι, αυτή την τύχη του πατέρα σου; Ή μόνο ο πατέρα σου;

1:01:05 Απαριθμεί όλους που σκοτώθηκαν στον εμφύλιο στο χωριό της. Πέρασαν στις σούβλες τα κεφάλια ανταρτών. Στην πλατεία του χωριού.

(BZ) Ο πατέρας μου. Σκοτώθηκαν παιδιά στον ανταρτοπόλεμο, που πήγαν στον εμφύλιο. Του θείου μου, από κάτω, ο Σταύρος, ένα άλλο παιδί Γιαννακόπουλος... Μιλάμε στον εμφύλιο. Αλλά σ' αυτό το σπιλ, όχι! Πέρασανε και στις σούβλες, αλλά, τα κεφάλια ανταρτών... Στην πλατεία του χωριού τα είδε η αδερφή μου... Παθαίνουν τα παιδιά, τότε. Το διανοείσαι; Στην πλατεία του χωριού να φέρνουνε κεφάλια περασμένα στη σούβλα; Και οι μεν και δε! Γι' αυτό σου είπα, τι να πιστέψω; Το κάνεις αυτό στους..., στο..., στους... στον πατριώτη σου;

(EN) Γίνονται τα χειρότερα εγκλήματα....

(BZ) Άλλου του βγάλανε τα δόντια, λέει. Οι άλλοι τους κόβανε με κονσέρβες τους άλλους, τους δεξιούς. Δηλαδή; Είναι πράγματα αυτά; Όχι, τέτοιο πράγμα δεν έπαθε κανείς. Γιατί εμείς έτυχε να έχουμε τον αντάρτη. Πήγαν κι άλλα παιδιά αλλά δεν εκδηλωθήκανε ότι ήτανε αντάρτες. Δεν ήτανε, να φύγει με τον ασύρματο και να είναι υπασπιστής του Πέρδικα, του μεγάλου, στην Τρίπολη που τον κρεμάσανε. Ήταν ο θεός μου.

1:02:30 Ο θεός της ήταν υπασπιστής του Πέρδικα

(EN) Α, ήταν υπασπιστής του Πέρδικα.

(BZ) Του Πέρδικα. Του Πέρδικα. Ήτανε ξακουστός! Η αδερφή μου που μου μίλησε μια φορά στη Ζωοδόχο Πηγή, επάνω, στο Μπουρνάζι, καθόταν μια γυναίκα και της λέει «Από πού είσαι;» Λέει «Απ' τη Γορτυνία, κάτω...» της λέει «... απ' το Μοναστηράκι το χωριό» «Ρε, ένας Καρατζάς...» της λέει «... από 'κει δεν έμεινε ρουθούνι στο Λεβίδι...» της λέει «... τον γνωρίσαμε.» Λέει η αδερφή μου «Δεν γνωρίζω...» της λέει «... δεν τον ξέρω, έχω φύγει μικρή.» «Τι να πω;» μου λέει η Γιαννούλα. «Αστειεύεσαι;»

01:03:09 Λόγω των φρονημάτων δεν την προσλάβανε στο Δήμο Αθηναίων ούτε ως μαγείρισσα, ούτε ως καθαρίστρια

(BZ) Εμείς δεινοπαθήσαμε χωρίς να φταίμε. Παραδείγματος χάρη. Χωρίς η μάνα μου να είναι αριστερή, ούτε ο πατέρας μου, ούτε μπλέξαμε, γιατί είχαμε το θείο. Πάω στη Δημαρχεία να μπω τραπεζοκόμα. Στις κατασκηνώσεις. Πάω, ήταν ο Φάνης ο Σταθόπουλος, κουμμουνιστής της εποχής εκείνης, απ' το χωριό, γνωστός, στη Δημαρχεία όμως μπήκε! Με τον Πλυτά.

(EN) Της Αθήνας.

(BZ) Σε δεξιό δήμαρχο, παρακαλώ! Πάω κάτω, τον ευρίσκω τον άνθρωπο, δεν μπορώ να πω. Λέω, να πάω, λέω, είναι το εργοστάσιο, τώρα, λέω, δεν έχω δουλειά, δουλεύουμε χειμερινά μόνο, το καλοκαίρι δεν δουλεύαμε, να πάω να πάρω και 'γω εφτά χιλιάρικα δίνανε τότε, ήτανε καλά. Μου λέει «*Πάρε αυτό το χαρτί...*» λέει «*...και πήγαινε απάνω...*» λέει «*... στον Καπένη*» λεγόταν ένας. Πάω απάνω, που λες, με το που βλέπει αυτός το χαρτί από το Σταθόπουλο... Κουβέντιαζε ο Πλυτάς, ο ίδιος, τον είδα, με μία γριά, που θα την έβαζε ν' ανακατώνει τη φασολάδα. Τη φασολάδα. Και μένα δεν με πήρε. Τη γριά. Θά 'ταν εβδομηντάρα, εβδομηνταπεντάρα αλλά γριά! Της εποχής εκείνης! Εγώ ήμουνα δέκα πέντε. Δεκάξι. Η εβδομηντάρα για μένα ήτανε γριά. «*Γιαγιά...*» της λέει «*...θες να πας στα καζάνια να τρως, ε;*» Λέει «*Ναι, ναι!*» του λέει. Και την πέρασε και την έβαλε. Και μένα με διώξανε. [Δυναμώνει τη φωνή της] Στους καμπινέδες είπα να πηγαίνω! Πουθενά! Γιατί είχα τον θείο τον κουμμουνιστή! Τι φταίω εγώ, ρε; Τι φταίω εγώ; Αυτά μου αφήσανε, γι' αυτό σας λέω παιδιά, δεν ξέρω...

(EN) Να σου πω, τώρα πας στο χωριό;

(BZ) Δεν έχω κανένανε.

(EN) Δεν έχεις κανένανε.

(BZ) Τι να πάω να κάνω;

(EN) Μετά πήγες, μετά τα..., μετά που παντρεύτηκες;

(BZ) Πήγα. Και με τον άντρα μου, με τα παιδιά... Τα παιδιά τα φιλοξένησε η μάνα μου και το ένα αγόρι και το άλλο...

0:05:33 Τα αδέρφια της βρήκαν δουλειές από τους δεξιούς

(EN) Η μαμά σου έμεινε πάντα εκεί, ε;

(BZ) Πάντα! Τα τελευταία χρόνια που έπαθε το εγκεφαλικό ήρθε στην Τρίπολη, στον αδερφό μου, ο οποίος έπιασε δουλειά αυτός, από τους δεξιούς, βέβαια! Γιατί κυβερνάγανε οι δεξιοί. Είχε κάτι φιλαράκους και από κάτι πολιτικούς της αυτής... και η αδερφή μου στον Πύργο... Η θεία μου τη σπούδασε εκείνη. Είχε την καλή τύχη ο θείος μου να είναι γυμνασιάρχης, όχι γυμνασιάρχης, ε,ε, στην αρχή ήτανε καθηγητής στο Θηλέων του Πύργου, ξακουστός και καλός και της είπε «*Νίκη, εγώ δεν μπορώ να σου δώσω λεφτά, να σου μαζέψω να πάρεις ένα οικόπεδο ή κάτι... Θα μάθεις γράμματα. Έχω τον τρόπο, τους ανθρώπους, έχω τη Μαρία, τη Βάσω, τον Κώστα, θα σε βοηθήσουνε αλλά θα διαβάζεις κιόλας.*» Κι έπλενε το καημένο, έκανε και τις δουλειές, διάβαζε και πήγε κι έβγαλε το γυμνάσιο, την εποχή εκείνη, και το διορίσανε μετά με τους δεξιούς.

(EN) Και πού δούλεψε;

(BZ) Δούλεψε και στην Πρόνοια, δούλεψε στο Δημόσιο Ταμείο και δούλεψε στο τέλος στην Εφορία. Έβγαλε πεντακόσια χιλιάρικα σύνταξη, τώρα, βέβαια... πήρε και ένα παιδί από την Ανδρίτσαϊνα, υπομηχανικό του ΟΤΕ και φτιάξανε περιουσία.

(EN) Τα άλλα σου τα αδέρφια; Ο αδερφός σας;

(BZ) Ο αδελφός μου και αυτός! Και αυτός με την πολιτική... [Γελάει] ... με τους πολιτικούς, με τον Παπαηλιού... Είχε ένα φιλαράκο εδώ στην Αθήνα, αδελφικό, ζει ακόμα... Ο αδελφός μου είναι ογδόντα χρονών, ε, ε, ε τον Παπαηλιού. Από τα μέρη μας. Του μίλησε και μπήκε με τη γκλίτσα στη ΔΕΗ.

(EN) Μια χαρά.

(BZ) Στο Λάδωνα, στην αρχή, στον τόπο μας κοντά, και μετά ήρθε στη Μεγαλόπολη.

(EN) Μια χαρά!

(BZ) Παντρεύτηκε, έβγαλε πολλά λεφτά, παίρνανε πολλά λεφτά τότε και οι ΟΤΕτζήδες και η ΔΕΗτζήδες, που τους λέγανε. Λοιπόν, χωρίς να ξέρουν τίποτα. Χαλάλι τους, δεν πειράζει. Εγώ δεν έχω παράπονο. Η αδερφή μου η μεγάλη παντρεύτηκε χωριάτικα. Χωριάτη, ο οποίος και αυτός ήρθε στην Αθήνα... κι έπιασε δουλειά στον ΟΤΕ στους δρόμους. Ξέρεις, ως εργάτης. Επήρε ένα σπιτάκι, έκανε δυο αγόρια, πάρα πολύ καλά, αλλά πέθανε πολύ νωρίς, 50 χρονών. Κι όταν πήρα εγώ τον Λευτέρη, μου λέει «*Τι τον θες, ρε Βάσω...*» λέει «*...μεγάλος είναι, ρε, θα σου πεθάνει...*» κι αυτά, κι εκείνα... «*Ε!*» λέω «*Άμα είναι τυχερό να πεθάνει... Εσύ...*» Δεν είχε πεθάνει ο άντρας της ακόμα. «*Η μάνα...*» λέω «*... τον πήρε...*» λέω «*...συνομήλικο...*»

(EN) Κι έφυγε...

(BZ) «*...σαράντα δύο... και σαράντα δύο...*» Το εννιακόσια τέσσερα είχαν γεννηθεί και οι δύο. «*Και πούντος...*» λέω «*...ο πατέρας; Σαράντα δύο χρονών! Είναι τυχερά αυτά...*» της λέω «*...μωρέ!*» «*Αυτός πήγε στην Αλβανία, γύρισε...*» λέω «*... είδες τι τυχερός ήτανε! Θα τον πάρω! Να περάσω καλά, ρε!*» της λέω. «*Δεν μπορώ...*» λέω «*...τη μιζέρια, δεν μπορώ την... την αυτή...*»

(EN) Τα άλλα αδέρφια δεν είχαν έρθει στην Αθήνα, μόνο εσείς.]

(BZ) Εγώ, μόνη μου.

(EN) Τα άλλα τρία αδέρφια είχαν μείνει στο χωριό.]

(BZ) Η μία, σου είπα, πήγε από επτά χρονών στον Πύργο, στη θεία μου. Γιατί ήμασταν τρία, τέσσερα παιδιά. Δεν μπορούσε η μάνα μου όλα. Όχι ότι δεν μπορούσε, θα το κρατάει κι αυτή, το κρατάει ακόμα δεν μπορεί να το ξεπεράσει αυτό. Δεν έχει δεθεί μαζί μας... Ξεψυχάει για τη θεία της, δηλαδή, θα 'δινε και τη ζωή της για τη θεία και για το θείο, παρά για μας. [Γελάει] Και της λέω «*Ρε Νίκη, έφυγα και 'γω πέντε χρόνια, παραπάνω, ρε, δεν πήρα τίποτα...*» της λέω «*... μην στενοχωριέσαι, κι εγώ έφυγα...*» λέω «*...γιατί το πήρες τόσο...*» «*Ε, όχι και επτά χρονών!*» μου κάνει. «*Ρε, παιδί μου, για το καλό σου, έμαθες γράμματα...*» της λέω «*... εγώ δεν έμαθα, αν έβρισκα ανθρώπους να με μαθαίνανε γράμματα, θα 'μουνα σήμερα κάτι...*» λέω. Γιατί, κακά τα ψέματα, να πας να παντρευτείς είκοσι τεσσάρων ετών, τέσσερα άτομα, δεν είναι... Με ποια ηλικία να παλέψεις. Με την πεθερά εβδομήντα; Στην ηλικία μου; Με τον Λευτέρη πενήντα και! Με τα παιδιά! Με τον εαυτό σου, που έχεις και συ απαιτήσεις, που..., ξέρω 'γω, διαφορετικές. Να κάνεις... ακόμα δεν μπήκα στο σπίτι, γράψε και κλάψε! Και δώσ' του και ... να μπει ο μικρός, τον έβαλα και έγινε, νάτος, εκεί πέρα, κι έγινε αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού; Να του δείχνω..., τα 'μαθα κι εκεί τα γράμματα, μ' αυτούς, μ' αυτούς. Ναι. Ήμουν και καλή στο σχολείο αλλά έμαθα και μ' αυτά. Την κόρη δεν την άγγιξα. Η κόρη ήτανε σταθερή. Μόνη της. Δεν την διάβασα ποτέ. «*Ξέρω μαμά, έχω διαβάσει.*» Ήτανε...

(EN) Α, σε έλεγαν μαμά! Α, την κόρη τη δική σου.

(BZ)Με λέγανε. Ο μεγάλος με λέει ακόμα. Πήγα και τον πάντρεψα τώρα, πενήντα εφτά χρονών, στην Κρήτη. Ναι, ήθελε. Τώρα βρήκε, ο άλλος έχει... ο εγγονός του πέρασε στο Πανεπιστήμιο, ο Λευτέρης. Του Πειραιά.

1:11:02 Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στο Χαλάνδρι

(EN) Άλλες μνήμες απ' το Χαλάντρι, έτσι... έχετε να μας πείτε...

(BZ) Το Χαλάνδρι!

(ΓΚ) Τι άλλαξε στο Χαλάνδρι; Έχεις δει καμιά αλλαγή;

(BZ) Στο Χαλάνδρι; Ε, πώς δεν είναι. Στο Χαλάνδρι...

(ΓΚ) Για πες μας.

(BZ) Η πολυκατοικία! Μόνο. Που δεν μπορείς ν' ανασάνεις. Πρώτον, η... η βρωμιά!

(EN) Βρωμιά!

(BZ) Τώρα κάτι καθάρισε αυτός! Να πούμε την αλήθεια. Και του το 'γραφα κιόλα. Είδαμε λίγο καθαριότητα. Αλλά, όταν έχεις τους ασυνείδητους και το κάνουν επίτηδες κι αντί να πετάξουν τα σκουπίδια στους τενεκέδες που έχει ο άνθρωπος ή τα μπερδεύουν τα σκουπίδια με τα χαρτιά, ό,τι να 'ναι! 'Η θα τα παρατήσουν και κάτω. Όταν έχεις την άλλη με τα σκυλιά και περνάει και όπου θελήσει το σκυλί, να μην το σαλέψει και το πάει παραπέρα... Στη γκαραζόπορτα προχθές! Να, η συμπεθέρα είναι εκεί. Πήγαμε να μπούμε μέσα να η [Ακατάληπτο] Μου λέει «*Πώς θα βγω...*» μου λέει «*...τώρα, κοίτα μην τα πατήσουμε...*» μου λέει «*... και τα πάμε πέρα και κάποια στιγμή με τη ρόδα θα τα πατήσουμε.*» Άσε που βρωμάει. Και όχι μόνο. Τα πεζοδρόμια; Να σας πω ότι έχω πέσει έξι, εφτά φορές; Μέσα σε δύο χρόνια; Μέχρι έκανα εγκεφαλογράφημα; Πάω κάτω στον ΟΤΕ, στου «Μικέλ», πώς το λέγανε, απ' έξω, ένα που είχε, σηκωμένο το πλακάκι, δεν πρόσεξα, μπασιπ! Νόμισα ότι μου 'φυγε, παιδιά, το κεφάλι. Λέω στα παιδιά που με σηκώσανε «*Τα δόντια μου τα 'χω;*» Είχα μουδιάσει ολόκληρη. Εδώ στη γωνία τη δική μου κινδυνέψαμε να φτιάξουμε το... 'Ηρθε ο άλλος τώρα, ο ασυνείδητος, έφτιαξε μαγαζί απέναντι.

(EN) Εδώ τα παιδικά.

(BZ) Ναι, τα παιδικά, έτσι; Είδες μια μαούνα που έχει; Από 'δω μέχρι την πόρτα. Από 'δω μέχρι την πόρτα, εκεί πέρα, δεν υπερβάλλω, ένα θηρίο! Είδα κι έπαθα να φέρω να φτιάξουν..., τα τηλέφωνα που έκανα, να 'ρθούνε να φτιάξουνε τη στροφή, είχανε σηκωθεί οι πλάκες τόσο, θα τσακιστούμε. Και ξέρεις τι μου είπανε; «*Ξέρετε...*» λέει «*... πρέπει να φτιαχτεί, γιατί εσείς θα πληρώσετε τον άνθρωπο άμα πέσει. Η πολυκατοικία! Γιατί δεν είχες το νου σου!*» Τι; [Γέλιο] «*Πας καλά, κοπέλα μου; Έλα σε παρακαλώ...*» της λέω «*...να κοιτάξουμε τις ρίζες, τι θα γίνει, που θ' αφήσουμε το δέντρο, να τσακιστούμε...*» λέω «*... σε παρακαλώ πολύ, έλα εδώ, δεν μπορώ να πάω, είναι παιδίατρος, δεν μπορούν να περάσουν τα καρότσια...*» λέω «*... απάνω, στο σπίτι*» Και ήρθε ο άλλος τώρα και φέρνει την, την ... Ε, άνοιξες μαγαζί ρε φίλε, έχεις προδιαγραφές, έχεις πεζοδρόμιο, έχεις πάρκινγκ; Τι σου χρωστάω εγώ να μου σπάσεις τα πλακάκια πάλι; Είναι δικό σου κατ' αρχήν; Σπάσε του Δημάρχου, να τον πάρω εγώ να 'ρθει να σπάσει... Εδώ στο δικό μου δεν θα πατάς! Γιατί είναι δικό μου, είναι το σπίτι μου! Οι πλάκες. Να μου τις σπάσεις να μην μπορώ να...

(EN) Έχει θέμα με το πεζοδρόμιο, πάντως ...

(BZ) Παλεύει κάτι, δεν μπορώ να πω, κάτι φτιάχνει. Εμάς ούτε τους ντενεκέδες άλλαξε, ούτε ... Ύστερα, ένα απλό πράμα που του 'γραφα... Κάτω στην Κολοκοτρώνη έχει παγκάκι στο..., στο... 10, να κάτσει ο κόσμος. Πολύ ωραία. Αργεί να 'ρθει κι αυτό. Παγκάκι στο..., πώς το λένε, εδώ πάνω που πάει το 421. Ανάμεσα...

(EN) Καλά κάνεις, κάποια στιγμή...

(BZ) Ανάμεσα που έρχεται το 402, το 450, το 451, το 421, που αργούνε, παγκάκι εκεί στου Ελευθεριάδη απ' έξω, όπως στρίβει...

(EN) Ναι, α, δεν έχει!

(BZ) Δεν έχει! Πάω στη χορωδία του ΚΑΠΗ. Πάω είκοσι πέντε χρόνια κι άλλα είκοσι πέντε στον Αγ. Αθανάσιο. Με τον παπα Λάμπρο. Λοιπόν, κείνη την ημέρα, κι αύριο έχω, θα πάω στο..., πέρα. Και πάω στο ... πώς το λένε, στη στάση στη Σαραντοπούλου, μπαίνει μία κοπελίτσα μέσα έγκυος. Η Χαρά. «Πού πας;» Λέει «Δουλεύω οκτώ ώρες.» Οχτώ μηνών έγκυος, τη ρώτησα. Μου λέει «Θα πάω να πάρω...» λέει «... κυρία Βάσω το 421.» «Α, μαζί θα κατέβουμε.» λέω «Πάμε.» Κατεβαίνουμε κάτω, παίρνω τη δημοτική συγκοινωνία εγώ στις πέντε η ώρα, που είχε το τελευταίο, να πάω στη Δαναΐδων να κάνω την πρόβα. Γυρίζω ένα τέταρτο μπροστά μέχρι να φύγει το λεωφορείο, πήγα πέντε παρά τέταρτο, και η κοπέλα, πού την είδα ρε παιδιά; Τρελάθηκα! Καθισμένη με την κοιλιά κάτω, στου «Ελευθεριάδη», αυτόν που φτιάχνει τα πείνιρλί, έτσι κάτω. Κόντεψα να πάθω εγκεφαλικό, μα το Θεό! Τόσο πολύ στενοχωρήθηκα και του το έγραψα. Του το 'γραψα έτσι απλά. Και το πρωτοκόλλησα. Το 'χω εκεί. Του λέω τόσα που σε... δεν λέω ότι εσείς φταίτε, αυτό είναι χρονών αίτημα! Και υπόθεση! Να βάλουνε ένα παγκάκι, να κάτσει ο ταλαίπωρος ο κόσμος...!

(EN) Πριν πόσο καιρό το γράψατε;

(BZ) Έχω τώρα από το καλοκαίρι. Που τελείωσε η χορωδία. Ακόμα. Ο ταλαίπωρος ο κοσμάκης ν' ακουμπήσει τα ποδαράκια του, να κάτσει. Η κοπέλα δε, έγκυος κάτω! Ε, τι άλλο να του πω, ρε παιδιά;

(EN) Καλά κάνεις...

(BZ) Τι είναι; Ένα απλό ξυλαράκι, ένα παγκάκι να κάτσει... το κορίτσι. Κρίμα.

(EN) Κρίμα, σωστά. Άλλο στο Χαλάνδρι, έτσι, οι σχέσεις των ανθρώπων εδώ της γειτονιάς, κι αυτά... Εγώ κατάλαβα ότι το ΚΑΠΗ σας έκανε συμμετοχο, ας πούμε, εδώ στην περιοχή. Εδώ με τους γείτονες έχετε σχέσεις;

(BZ) Ναι, αμέ! Ναι. Υπάρχουνε και ανάποδοι, αλλά, εντάξει, δεν έχω, δεν έχω... Τον ανάποδο τον ...

1:17:33 Δεν υπάρχουν πια επαφές με τους γειτόνους. Δεν μπαίνεις μες τα σπίτια

(EN) Δηλαδή η γειτονιά τώρα εδώ, είσαστε κοντά...

(BZ) Άκουσε να δεις, στις γειτονιές δεν μπαίνεις μες στα σπίτια. Τελείωσε. Στη γειτόνισσα πάω, που είναι παλιά, που είχε τα σουβλάκια. Εδώ απέναντι. Στη βεράντα. Μες στο σπίτι δεν μπαίνω. Πίνουμε τον καφέ, τώρα, δέκα πέντε χρόνια, ότι θα 'ρθει απάνω, ακόμα δεν τον έχουμε πιεί. Δεν έχει έρθει. Εγώ πηγαίνω επειδή περνάω το δρόμο και κάθετα έξω στη βεράντα, είναι ισόγειο το σπίτι και ανεβαίνω. Γειά σας, λέμε κανένα καλαμπούρι, λέμε αυτά τα διάφορα, τα πολιτικά μας, τα... ό,τι, ό,τι μπορεί, κουβεντιάζουμε.

(EN) Αλλά σχέσεις εδώ στο Χαλάνδρι, στη γειτονιά, πέρα απ' το ΚΑΠΗ, ας πούμε, δεν κάνετε.

(BZ) Όχι σε σπίτια...

(EN) Δεν γίνονται, μάλλον.

(BZ) Σε σπίτια μέσα, λίγα πάμε. Πάμε στου «Στεργίου», προτιμούνε να πάμε, να κάτσουμε να πιούμε ένα..., ό,τι θέλει ο καθένας, τέλος πάντων, ε, ε, πάμε στο ..., σήμερα πήγα στο «Μπέβερλιν» κάτω, στην πλατεία του..., κάθε Τρίτη, έρχονται κι από πάνω, κι αυτά, πάω και κάνω και τις δουλειές μου και ... μιλάω, λέω και τα παράπονά μου, εκεί που είναι...

(EN) Δηλαδή βλέποντας...

(BZ) Κι άλλους λένε. Επειδή εδώ πέρα, τάχα μου, με βγάλανε, άτυπα, κάνανε ένα αυτό και βγήκε ένας Πρόεδρος...

(EN) Κι εσύ Αντιπρόεδρος.

(BZ) ... άτυπος, και 'γω άτυπη, ναι, το οποίο δεν το δέχτηκα, δεν το δεχόμουν με τίποτα, και ούτε θέλω εγώ τέτοια πράγματα, γιατί εγώ τους είπα ότι εδώ στην περιοχή και σε όλο το Χαλάνδρι με ξέρουν απ' τη χορωδία, με ξέρουν σαν γυναίκα αναπήρου πολέμου, πώς είχα τον Λευτέρη, πώς κυκλοφορούσαμε, όλα αυτά, μ' έχουνε...

(EN) Συνδέεστε με τον Λευτέρη.

(BZ) Με τον Λευτέρη και με τη Βάσω!

(EN) Τώρα είστε η Βάσω, όμως.

(BZ) Με τη Βάσω, όχι με τον Λευτέρη! Με τη Βάσω που είχε τον Λευτέρη. Και μου λέει μία «*Εσύ ήσουν το δεκανίκι του Λευτέρη*» λέει. Ναι, λέω κι ο Λευτέρης ο στυλοβάτης, κι ο Λευτέρης, λέω, ο νοικοκύρης μου. Αυτός που με έζησε.

(EN) Αυτός σας έμαθε τη ζωή όλη.

(BZ) Πώς θα γίνει, ρε παιδιά, λέω. Εντάξει ήμουν το δεκανίκι, αφού τον πήρα. Πάντα εγώ, στηριγμένος απάνω μου. [Γέλιο]

1:20:08 Τα 36 χρόνια που ζει στο Χαλάνδρι, το Χαλάνδρι έχει γίνει χειρότερο. Πιο απρόσωπο

(EN) Και όλα αυτά τα χρόνια, τα τριάντα έξι, που έχετε ζήσει στο Χαλάνδρι, τι αλλαγές έχετε δει;

(BZ) Στο Χαλάντρι; Χειρότερο! Χειρότερο έγινε!

(EN) Χειρότερο!

(BZ) Δεν καλυτέρευσε κάτι. Πιο ωραία ήτανε πρώτα. Ε, ναι. Κι ο κόσμος έγινε, πώς να το πούμε...

(EN) Πιο απρόσωπος.

(BZ) ... πιο απρόσωπος και πολύ σπάταλος, για μένα, και 'γω η ίδια είμαι, δεν βγάζω την ουρά μου απ' έξω. Δεν χορταίνουμε παπούτσι, δεν χορταίνουμε τίποτα, ρε παιδιά. Ό,τι να 'ναι να το παίρνουμε να το σαβουριάσουμε. Να πάμε στον «Μαρινόπουλο», στον «Βερρόπουλο» στον οποιοδήποτε, να πάρουμε το καρότσι τίγκα, να γεμίσουν τα ψυγεία, η κόρη μου, και να πετάμε μετά!

(EN) Η κόρη σας μένει εδώ;

(BZ) Δίπλα. Και να πετάμε.

(EN) Στην ίδια πολυκατοικία.

(BZ) Δίπλα, στη λεωφόρο μένει η κόρη μου. Στο παλιό μου σπίτι.

(EN) Εσείς, όταν ήρθατε στο Χαλάνδρι, μείνατε πρώτα στη Λεωφόρο Πεντέλης.

(BZ) Στη Λεωφόρο.

(EN) Πού, δηλαδή, εδώ κοντά.

(BZ) Δίπλα! Στη γωνία παιδί μου, στη γωνία, δίπλα! Δίπλα. Στο άλλο σπίτι. Όπως ήρθες μέσα απ' την Πεντέλης, εδώ είναι η Πεντέλης, μην μπερδεύεσαι, εδώ είναι η Πεντέλης, μπροστά, και μπαίνεις μέσα το δεύτερο σπίτι είμαι εγώ, το πρώτο... Είναι η πιο παλιά πολυκατοικία, από τις πρώτες, κι αυτή εκεί πέρα του Χόλη, από τις... πρώτη αυτή, και μετά έγινε αυτή, εδώ πέρα. Που πήρε Πολιτικό Μηχανικό...

1:21:30 Σ' αυτή τη γειτονιά μένει από τότε που ήρθε στο Χαλάνδρι

(EN) Σ' αυτή τη γειτονιά, μένατε όταν ήρθατε στο Χαλάνδρι.

(BZ) Ναι, ναι! Δεν άλλαξα, δεν άλλαξα, δικό μας σπίτι, δικό μας σπίτι.

(EN) Το '71 εδώ, επομένως, ήτανε έτσι όπως μας το περιγράφετε...

(BZ) Ναι!

(EN) Με αμπέλια, με...

(BZ) Με τα πάντα. Με πρόβατα, με αλπούδες. Ήρθε η αλπού ένα βράδυ...

(EN) Η πολυκατοικία που μένατε τότε έγινε; Τότε; Ήταν καινούργια;

(BZ) Το '75.

(EN) Α, και σεις ήρθατε το '81, δηλαδή ήταν έξι χρόνια, ήτανε απ' τις λίγες πολυκατοικίες.

(BZ) Απ' τις λίγες. Κι από τις γερές, γιατί ο Μακρής την έφτιαξε για τις κόρες του. Για τον εαυτό του. Από κει. Με υψηλή, από κάτω πιλοτή...

(EN) Εγώ έχω μια φίλη που μένει δίπλα στα φρούτα.

(BZ) Ποια.

(EN) Την Τριανταφυλλοπούλου.

(BZ) Στο μεγάλο σπίτι αυτό;

(EN) Ναι, ναι.

(BZ) Δεν τις ξέρω αυτές. Όχι, αυτές είναι απρόσωπες. Τόσα χρόνια δεν τις ξέρω. Ποια είναι.

(EN) Και οι πολυκατοικίες μετά όλες εδώ...

(BZ) Αμέσως, μόλις ...

(EN) Το Άνω Χαλάνδρι, δηλαδή, εδώ η περιοχή έγινε...

(BZ) Ου, τι έγινε... Έγινε η βενζίνα, έγινε η πελώρια αυτή, απέναντί μας, μετά από τούτο 'δω, μετά πετάχτηκε αυτό, μετά από την δική μου έγινε ετούτη εδώ... Εδώ έγινε πενταόροφη. Επιτρεπόταν να γίνει; Καλά που έβαλε τις μεζονέτες εδώ, ειδικά αν γινότανε πολυκατοικία από δω, πάει, θα ήμουνα κλεισμένη! Απελπισία θα ήτανε. Δεν ανασαίνεις. Βγεις έξω να δεις πώς έχει γίνει.

1:23:05 Θυμάται το δρόμο πριν γίνει η Αττική Οδός και τον περιγράφει

(EN) Και σιγά, σιγά έγινε εδώ η περιοχή ...

(BZ) Πολύ, πολύ, πολύ, πολύ. Ε, ναι. Τι ωραία... Θυμάμαι την Αττική Οδό πριν γίνει, την λέγανε Οδός Αττικής. Λεγότανε. Κι έμπαινες μέσα, πώς είναι τώρα, ας πούμε, η Αττική Οδό, είχε ένα μικρό στενό δρομάκι, με γεμάτο κισσούς και πράματα κι αυτά... Κι από μέσα είχε περβόλια. Και πηγαίνουν και τα φυτεύανε. Ένας γνωστός μου, ο Λούβαρης, εδώ πέρα είχε κότες, κι αυτά. Και πέρναγες για να βγεις απάνω στη

Μεταμόρφωση. Στο τέρμα που ήτανε τα λεωφορεία Μεταμόρφωση. Είχε ένα λεωφορείο και το... πήγαινε εκεί, το λέγανε Μεταμόρφωση, από κάτω απ' την Αθήνα. Λοιπόν. Πώς μου άρεσε να περνάω αυτό το στενό να βγαίνω ...

(EN) Το στενό δρομάκι...

(BZ) Το στενό δρομάκι....

(EN) Που έβγαινε στα σχολεία του Δούκα, μου φαίνεται...

(BZ) Όχι, αυτό είναι Φραγκοκκλησιά. Άλλο ωραίο εκείνο! Αυτό ήτανε Φραγκοκκλησιάς. Που έπεφτες μέσα, και φρζς απάνω...

(EN) Ναι, ναι, ναι!

(BZ) ...τι ωραίο!

(EN) Αυτό ήτανε πολύ ωραίο...

1:24:10 Θυμάται τις ταβέρνες της περιοχής

(BZ) Η οδός Καρύδη από 'κει, ήτανε του «Κρητικού» το κέντρο, πασίγνωστο, εκεί, και... οι καρυδιές, και τα λοιπά, λοιπά και έβγαινες στο Πολύδροσο. Αυτό ήτανε γραφικό. Ήτανε ένα κεντράκι, μετά το..., πώς το λέγανε, ρε παιδί μου! Ναι, εκεί κάναμε και γλέντια. Ένα σαν παράγκα ήτανε.

(EN) Και του Μπάρμπα Θανάση...

(BZ) Εδώ ήτανε του Μπάρμπα Θανάση και του Σάββα. Του Κουράση ο πατέρας. Εκεί δούλευε κι ο Κουράσης, έπλενε πιάτα μπόλικα. Η μάνα του ζει.. Ενενήντα χρονών

(EN) Ο Γιώργος, ο πρώην δήμαρχος;

(BZ) Ναι Γείτονας μου είναι. Απέναντι. Ναι. Ήταν απλοί άνθρωποι. Ήξερες κάτι, εντάξει. Δεν έμπαινες σε σπίτια ποτέ. Και τότε που ήρθα δεν έμπαινες.

1:25:00 Οι αναμνήσεις της από την περιοχή του ΓΚύζη.

(EN) Α, για πείτε μου...

(BZ) Ούτε και κάτω στου... Γκύζη που έμενα, δεν είχε να μπαίνεις μες τα σπίτια. Ούτε εκεί. Από τότε που γίνανε, άκουσε να δεις... Εγώ μεγάλωσα σε πολλές γειτονιές. Που ήρθα στην Αθήνα, μεγάλωσα στην πλατεία Κολιάτσου. Σ' ένα ωραίο μέρος. Ούτε Κολωνάκι, αλλά ούτε και...

(EN) Το '57, που λες...

1:25:28 Ο αναμνήσεις της από το Περιστέρι. Τα Ναξιώτικα ανέκδοτα

(BZ) ... αλλά ούτε και Περιστέρι. Λοιπόν. Εβγαίναμε έξω στα πεζοδρόμια, τα βράδια. Κατ' αρχήν πέρναγε ο αυτός με το νερό, και κατάβρεχε τους δρόμους. Μετά πέρναγε ο αρκουδιάρης, κάπου, κάπου. Βάραγε το ντέφι και χόρευε η αρκούδα. Δεύτερον, βγαίναμε στα πεζοδρόμια, θυμάμαι, ήταν από διάφορα μέρη της Ελλάδος. Ε, ε, ε, απ' τη Λέρο, κάτι Λεριανές, λέγαν τις ιστορίες τους. Εγώ απ' την Πελοπόννησο, ο Τρύφωνας ο αυτός, της Χούντας, ο... πώς το λένε... Ο Τρύφωνας ο , πώς τον λένε, αξιωματικός, η μάνα του η κυρά Φανή, μία Μυτιληνιά, που φόρτωνε κάθε καλοκαίρι ένα φορτηγό και πήγαινε στο Ζούμπερι να κάνει σκηνή.

(EN) Ναι, ε;

(BZ) Ο γιος της έπαιζε Καραγκιόζη απάνω στην ταρατσα. Και πήγαινα. Σ' ένα ψιλικατζίδικο δε, έμαθα την Ναξιώτικη προφορά και τα Ναξιώτικα ανέκδοτα. Και τα διηγούμαι τώρα στα πούλμαν που πάω εκδρομή, και πεθαίνεις στο γέλιο. Θα σου πω

ένα. Και θα σου βάλω κι ένα αυτό, αν μπορέσεις να το λύσεις, να με πάρεις. Ήτανε τρία αδέρφια. Κι ο ένας ήτανε για να «σχολάσει». Να φύγει, άρρωστος βαριά. Του λέει ο άλλος «Κοίτα να δεις...» του λέει «...θα πάω...» λέει «...μέχρι απέναντι στο λόγγο να κόψω κάνα ξύλο γιατί βλέπω τον αδερφό μας και δεν πάει καλά.» Και τότε στα σπίτια τους ξενυχτάγανε, τον κόσμο. Ούτε νοσοκομεία είχε ούτε τίποτα. Λοιπόν... «΄Αμα δεις...» του λέει και «...πάρει την κάτω βόλτα, έλα να με φωνάξεις. Να γυρίσω. ΄Αμα αποθάνει.» Ε, πήγε αυτός έκοψε ..., πέθανε αυτός, σε μια ώρα, δύο, πάντως πέθανε! Βγαίνει αυτός στο ξέφωτο κι αρχίζει να φωνάζει με την Ναξιώτικη την προφορά «΄Αννη, ω ΄Αννη!» «Ε, τι θες Γιώργη;» του κάνει αυτός από κει. «Ελα...» λέει «...κι ο αδερφός μας πέθανε!» «Εσύ ή ο άος;» «Ο άος, ο πιο μεγάλος!»]Γέλιο] Ε, πεθαίνω στο γέλιο! Χθες, συγκεκριμένα, πήρα έναν που τον είχα γνωρίσει στο... στο Δασκαλειό. Σταύρος Λιαγκούβαρος λέγεται. Το άκουσε αυτό, πέθανε στο γέλιο. Λοιπόν. Τον παίρνω τώρα ακόμα, μετά από δεκαπέντε χρόνια, κάθε χρόνο του Σταυρού, και του λέω, δεν του λέω «καλησπέρα, τι κάνετε...» ... Μια φορά το χρόνο τον παίρνω, ούτε άλλη μέρα και τη γυναίκα του αν τη θυμηθώ των Ταξιαρχών. Λοιπόν και του κάνω χθες «Εσύ ή ο άος;» «Ο άος, ο πιο μεγάλος!» μου κάνει.]Γέλιο]. «Η άηη πού είναι; Η πιο μεγάλη;» «Μέσα!» μου λέει.]Γέλιο] Σου λέω... γίνεται... Η Ξεφτεράκαινα η Μαρία πεθαίνει στο γέλιο, όταν της τα 'λεγα αυτά. Τέτοια. Έμαθα πάρα πολλά πράματα.

(EN) Και ζούσατε στο...

1:28:42 Η γειτονιά της Πλατείας Κολιάτσου. Πρόβλημα προς επίλυση

(BZ) Στη γειτονιά. Στην Πλατεία Κολιάτσου, στην Κιθαιρώνος, κοντά στα σχολεία του Γκράβα. Επήγαινα εκεί με τα πόδια. ΄Υστερα δούλευα...

(EN) Είχε, δηλαδή, Ναξιώτες εκεί;

(BZ) Πάρα πολλούς! Γεμάτο! ΄Υστερα ήρθε ένας, ένας και... , το θυμάμαι ρε παιδιά, από δεκαέξι, δέκα εφτά χρονών , σκέψου... ΄Εβαλε ένας ένα που έβαλε ο Κορρές. Ο Κορρές ήτανε από κει. Απ' τη Νάξο, απ' την Κωμιακή, κάπου εκεί. Πρέπει να το γράφεις όμως αυτό. ΄Εχεις μολύβι;

(EN) Ναι, έχω.

(BZ) ΄Ενας πατέρας..., το 'βαλε στα ψυχοτεχνικά..., μήπως σας καθυστερώ να φύγετε, παιδιά;

(EN) Όχι, όχι, όχι.

(BZ) Στα ψυχοτεχνικά του... του Πανεπιστημίου. Να δει αν δουλεύει...

(EN) Το μυαλό.

(BZ) Ναι. Κι όποιος το 'λυσε, δεν κάνω την έξυπνη...[Γελάει] ... τ' άκουσα και κάνω την έξυπνη στους άλλους τώρα!]Γέλιο] Για να γελάμε. Λοιπόν, ένας πατέρας είχε δύο γιους. Απ' τον έναν το γιο ήταν ευχαριστημένος, αλλά απ' τον άλλον όχι. Μην το γράφεις αυτό, θα το θυμάσαι. ΄Ενας πατέρας είχε..., λοιπόν, και πάει στο συμβολαιογράφο και γράφει. Γράψε! «Χρήματά μου...» όχι κολλητά, έτσι; «Χρήματά μου...» την άλλη αυτή «Κτήματά μου...», έτσι μπράβο, «...στον μεγάλο μου υιό!»

(EN) Ναι.

(BZ) Λοιπόν, ένας φίλος του πατέρα του, που ήτανε φίλοι, του λέει, τον συναντάει. Του λέει «Κώστα, δεν άκουγες τον πατέρα σου καθόλου και ξέρεις τι έγινε;» του λέει. «Πήγε στον συμβολαιογράφο, το φίλο του, και δεν σου άφησε τίποτα.» του λέει. Ου! Αυτός έγινε θηρίο! «Τι λες, ρε;» «Τίποτα, σου λέω!» «Καλά!» λέει. Πάει στο συμβολαιογράφο, τώρα ιστορία είναι αυτή, έτσι; Είπαμε..., αυτό. Βρίσκει αντικλειδί,

μπαίνει μέσα, πάει στο γραφείο, βρίσκει τη διαθήκη, και κάτι που έφτιαξε, σ' αυτά εκεί που έγγραφες, πήρε τα μισά. Και μόλις ανοίγει η διαθήκη, ο συμβολαιογράφος την απαγγέλει, ξέρω γω, διαβάζει άλλο από εκείνο πουε , με το στίλό του, βρήκε το στίλό του, δεν φαινότανε τίποτα! Κόκκαλο! Και πήρε τα μισά!

(EN) Και πήρε τα μισά, ε;

(BZ) Λοιπόν, πάρτα εσύ τα μισά, πώς θα τα πάρεις τώρα;[Γελάει]

(EN) Τα χρήματά μου, τα κτήματά μου....

(BZ) Αυτός ο «άοος» το βρήκε!

(EN) ... στον μεγάλο μου υιό.

(BZ) Άλλοι δεν το βρήκανε, παιδιά. Παιδευτήκανε... Πρέπει να το βλέπεις.... [Παύση ...γραμμένο. Για να δω πώς το 'χεις γράψει, γιατί παίζει ρόλο.

(EN) Χρήματά μου..., κτήματά μου... [Παύση]

(BZ) Καλό;

(EN) Χρήματά μου, μήπως τα χρήματά μου... στον έναν και τα κτήματά μου στον άλλον. Στον άλλον! Έσβησε το «μεγάλος»; Αλλά πώς; Τα χρήματά μου στον άλλον, χρήματά μου και τα κτήματά μου στον άλλον μου υιό...

(BZ) Άσ' το! Μη χαλάς την ώρα σου τώρα... Να στο πω;

(EN) Πες το!

(BZ) Ή!

(EN) Ή;

(BZ) Το διαζευκτικό «ή»! Βάλ' το ανάμεσα απ' τα «κτήματα» και «χρήματα»...

(EN) «Χρήματά μου»...

΄(BZ) Η!

(EN) ΄Η «χτήματά μου στον μεγάλο μου υιό»

(BZ) Αυτό είναι!

(EN) Α,α,α,α!

(BZ) Α,α,α,α! Είδες;

(EN) Οπότε, ο ένας θα πάρει τα χρήματα και ο άλλος τα κτήματα!

(BZ) Του λέει «Τι έγινε, ρε φίλε...» του λέει! «...Αυτό δε λέει; ΄Η! Διάλεξε, τι θες; Τα χρήματα ή τα κτήματα;» Κόκκαλο όλο! Δεν μπορούσε να το διαψεύσει, γιατί εσύ, τώρα, το σημείωσες με το μολύβι σου, έτσι; Με το μολύβι του ήτανε κι αυτουνού. Δεν βρέθηκε, δηλαδή, να του κάνει καμία...

(EN) Αλλαγή.

(BZ) ... αντίσταση! Μα και μου! Τώρα, λέει έτσι και μπροστά στον κόσμο, τώρα, το άνοιξε η διαθήκη, με τους μάρτυρες, με το φίλο του πατέρα του, εκεί...

(EN) Συμπλήρωσε επομένως κάτι...

(BZ) Το «ή» σου είπα! Το διαζευκτικό «ή»! Το 'μαθα τότε, παιδιά, από δεκάξι χρονών. Και τυραννάω τον κόσμο! [Γέλιο]

(ΓΚ) Αυτό το 'μαθες απ' τους Αξιώτες;

(BZ) Απ' τους Ναξιώτες, ναι, γιατί ...

(ΓΚ) Δεκάξι χρονών ήσουν...

(BZ) Δεκάξι χρονών...

(ΓΚ) ...στην Πλατεία Κολιάτσου.

(BZ) Στην Πλατεία Κολιάτσου, στην Κιθαιρώνος. Εκεί ερχόσασταν οι Βιντζιλαίοι, οι... Καραμπιναίοι...

(ΕΝ) Που είχαν μετά τα λουλούδια, ε;

(BZ) Τα λουλούδια. Ο Βιντζιλαίος με τα λουλούδια. Όχι μετά, τα είχανε τότε στην εποχή μου.

(ΕΝ) Και μετά την...

(BZ) Ξαδέρφη αυτονώνει!

(ΕΝ) Και μετά απ' την Κολιάτσου...

(BZ) Αυτό το ψιλικατζίδικο το είχε, συγκεκριμένα, ένας που είχε χάσει το ένα του μάτι στον πόλεμο. Και του είχανε δώσει το περίπτερο αυτό. Ψιλικατζίδικο στο σπίτι του, είχε ένα αυτό... Και γινότανε κάθε βράδυ εκεί, ερχόσαντε οι Ναζιώτες με την προφορά, μπερμπάντες!

(ΕΝ) Δηλαδή δεν πηγαίνατε σε σπίτια αλλά ήσασταν παρέα εκεί στην πλατεία.

(BZ) Αυτό γινότανε. Πλατεία... Πεζοδρόμιο, παιδί μου!

1:34:21 Η ζωή τους στο Χαλάνδρι το 1981

(ΕΝ) Εδώ, η πλατεία του Χαλανδρίου, είχε τότε τέτοιες παρέες, βγαίνατε με τον άντρα σας, το '81...

(BZ) Ε, ναι! Δεν σου είπα ότι έτρωγα...

(ΕΝ) Είχατε φιλίες, λέω, τότε, εκεί; Κάνατε παρέες;

(BZ) Ερχότανε ένας ανάπηρος πολέμου από τη Δραγατσανίου, με κομμένα και τα δυο του πόδια, αυτός φόραγε αυτά... και περπάταγε χωρίς μπαστούνι, ήταν ο Γεωργίτσης από την Μιλιτιάδου. Του Καλπογιάννη... τους ξέρεις τους Καλπογιάννηδες; Λοιπόν, ε,ε, ο γαμπρός... Πολύ κόσμος στο Χαλάνδρι. Ο Λευτέρης δεν ήτανε πάρα πολύ του καφενείου. Ήτανε να πάει στη μουσική, να πάει στις χορωδίες... Δεν ήθελε στα καφενεία γιατί συζητούσανε πολιτικά, συζητούσανε για τα λεφτά τους, παινεύσαντε! Ο Λευτέρης, ο δικός μου, ήταν ένας άνθρωπος, δεν έκανε έτσι ποτέ! Να δείξει, να κάνει έτσι. Ο Λευτέρης τα είχε εδώ, κολλαριστά, δεν ήθελε βρόμικα λεφτά να πιάνει, γιατί έκανε τη δουλειά στην καταμέτρηση. Και τα βρόμικα λεφτά τα είχε σιχαθεί. Μια φορά πάει μία, είχε τσουβάλια τα λεφτά. Κι η πεθερά μου ψώνιζε, την εποχή εκείνη. Έπαιρνε ο Λευτέρης έναν καλό μισθό, έπαιρνε και την αναπηρική σύνταξη, περνάγανε καλά. Κι έλεγε στον μανάβη «*Βάλε μου κι εκείνο, κυρ Παναγιώτη, βάλε μου και τ' άλλο...*» και λέει μια γειτόνισσα μια μέρα, που πήγε και είδε τον Λευτέρη με τα τσουβάλια τα λεφτά. Λέει «*Ρε συ, κυρά Κατίνα...*» της λέει «*... ξέρεις γιατί η κυρά Ευθαλία...*» λέει «*...λέει του κυρ Παναγιώτη βάλε κι από κείνο, βάλε κι από τ' άλλο; Γιατί...*» λέει «*... ο Λευτέρης, άμα πας, ξέρεις πόσα λεφτά έχει; Τσουβάλια...*» της λέει «*...τα λεφτά!*» Το μαθαίνει ο Λευτέρης, λέει «*Έλα να σου πω κυρά Κατίνα...*» της λέει. «*Από τα λεφτά αυτά που είδες...*» της λέει «*... δεν μπορώ να πάρω, ούτε να βάλω, ούτε να πάρω! Ούτε μία δεκάρα!*» της λέει. «*Σώπα, γίόκα μου!*» του 'κανε εκείνη. Ήτανε και αούτισσα, από κει... πρόσφυγες, ας πούμε... «*Τι λες παιδάκι μου! Κι εγώ σε παρεξήγησα!*» «*Όχι κυρά Κατίνα μου...*» της λέει «*...δεν μπορώ να πάρω, δεν είναι δικά μου, απλά...*» λέει...

(EN) Γιατί, τα ‘παιρνε στο σπίτι τα λεφτά;

(BZ) Όχι παιδί μου! Μεσ στην τράπεζα, στην καταμέτρηση, κάτω, στην Τράπεζα της Ελλάδος! Έκανε..., είχε συνεργείο ολόκληρο από κορίτσια. Ε,ε, μόλις τελειώνανε το Γυμνάσιο, πηγαίνανε στην Τράπεζα της Ελλάδος και καθαρίζανε τα λεφτά. Άλλες κάνανε άλλη δουλειά. Ο Λευτέρης έκανε αυτή τη δουλειά. Μετά έγινε αυτός, έγινε ταμίας, προϊστάμενος, βγήκε τμηματάρχης.

(EN) Η μαμά του τελικά πέθανε μεγάλη;

(BZ) Όχι πολύ μεγάλη!

(EN) Βαθιά γεράματα;

(BZ) Εβδομήντα εννιά χρονών. Είχε πολλές παθήσεις, λόγω..., τα βάσανα που πέρασε... είχε το ζάχαρο, είχε...

1:37:04 Εικόνες από το διωγμό που διηγείτο η κουινιάδα της**(EN) Και δεν σας είχε πει ποτέ τίποτα, λοιπόν, αυτή η γυναίκα.**

(BZ) Όχι! Για τη Σμύρνη; Όχι. Είπε! Μάθαμε κι έλεγε και η κουινιάδα μου, πολλές φορές έλεγε, που έβλεπε τον κόσμο, οικογένειες ολόκληρες μεσ στην πούντα να πέφτουνε αγκαλιασμένες, κοπέλες που τους κόβανε τα..., τα στήθη..., που ... τι να τα λέμε τώρα, αυτά ήταν ανατριχιαστικά πράματα. Άλλοι δεν προλαβαίναν να μπουν στη βάρκα, πέφτανε μέσα..., η φωτιά να σε πλησιάζει... πετάξανε..., ο Δούρος, αυτός που σου είπα, επειδή έμαθε ότι θα γίνει ο πόλεμος, έπιασε κι έχτισε τοίχο, κι έκλεισε τα παπούτσια μέσα, ότι θα ξαναγουρίσει..., ο γαμπρός της πεθεράς μου. Τέτοια. Κρυφτήκανε στου Μαυρομάτη την ταβέρνα και τρυπάγανε αυτοί με τα... χωνόσαντε μεσ τα τσουβάλια, μεσ τις σταφίδες, να γλιτώσουνε... Άλλοι ζήσανε, άλλοι δεν ζήσανε... Τι να σου λέει η γυναίκα τώρα, απ’ αυτά; Ούτε θα ήθελε καν να τα...

(EN) Να τ’ αναφέρει.

(BZ) Είδες, κι εγώ κόμπιασα κάποια στιγμή που..., δεν μπορείς... Αυτά, ματάκια μου.

(EN) Μάλιστα.

(BZ) Τι θέλατε, κάτι άλλο, σας ευχαρίστησα...

(EN) Όχι, μας είπατε τόσα πολλά που...

(BZ) ... σας δυσαρέστησα, σας ευχαρίστησα...

(EN) Εμείς αληθινές ιστορίες θέλουμε. Δεν είναι μας ευχαρίστησες...

(BZ) Αυτές είναι αληθινές...

(EN) Αυτές είναι ιστορίες ζωής, δεν είναι...

(BZ) Ό,τι άλλο θες... θύμησέ μου κάτι...

1:38:45 Περιγράφει τη γειτονιά, την πλατεία, τα μαγαζιά, Εκφράζει τα παράπονά της**(EN) Αυτό που σκέφτομαι τώρα, για το Χαλάνδρι, έτσι, αν, αλλά τα είπαμε σχεδόν το πώς ήτανε...**

(BZ) Να σου πούνε κι άλλοι, ματάκια μου, να σου πούνε κι άλλοι για το Χαλάνδρι. Έχει και πιο παλιούς ακόμα...

(EN) Αλλά όλα αυτά που ζήσατε με την πλατεία, εδώ, στις γειτονιές, αυτά.

(BZ) Στις γειτονιές, έγινε η πλατεία, από αμπέλι έγινε πλατεία... εδώ πέρα. Πάνε τα παιδάκια παίζουνε, έχει ανοίξει «Η Αράχωβα», τρώνε το σουβλάκι τους, δεν είχε τίποτα πρώτα. Η εξέλιξη καλή είναι, αλλά και η φασαρία ενοχλεί! Οι άνθρωποι τώρα είχαν την ησυχία τους, παίζαν τα παιδιά και τους, που ήρθανε εδώ πέρα, εκεί στ' αμπέλια, οι Κούση, ας πούμε, που είναι εξήντα χρόνια εδώ πέρα...

(EN) Ο Κούσης.

(BZ) Ο Κούσης ο Χάρης. Μου λέει «Ήρθε αυτή η ταβέρνα, τώρα...» μου λέει «... δεν μπορούμε να ησυχάσουμε! Γκρρρ! τα μηχανάκια, Γκρρρ! τα σουβλάκια, γκρρρ! οι παραγγελίες, ουου! ο κόσμος μέχρι τη μία η ώρα τη νύχτα!» Έ, είναι ωραία τώρα; Δεν ήταν πιο ωραία να είχε τ' αμπελάκια απέναντι;

(EN) Ε, καλά, η ζωή...

(BZ) Έχει την πλατεία και πάει η κυρία με τα σκυλιά. Και την έχουνε κάνει... Δεν μπορείς να πας να κάτσεις σαν άνθρωπος! Σαν άνθρωπος. Μένει μια άκρη... πάει ο άλλος και το κάνει... Να, ήρθε ο άλλος και το 'κανε... καφενείο, πώς το λένε, για τα παιδιά. Πού, δεν είναι μέρος για παιδιά, εδώ, ρε φίλε. Μια γωνιά, πάει στην... να πει..., καφενεία. Όλα τα πεζοδρόμια καφενεία. Άσε και μια, μια άκρη να περάσουμε, ρε παιδί μου. Έτσι δεν είναι; Τι να μου αρέσει; Είχε την πλατεία, να ξέρεις! Θα πάρεις τα πόδια σου και θα πας στην πλατεία να πεις έναν καφέ, όχι... πίνω έναν καφέ..., άνοιξα λέει, θα πάρει ο άλλος να πάω το παιδί μου εκεί πέρα, να περνάνε τα λεωφορεία και... το συρφετό όλο κάθε απόγευμα, να πιω καφέ. Με το καυσαέριο μαζί. Έ, όχι, ρε παιδιά! Θα το πάω το παιδί μου παραπάνω. Όπως πήγαινα εγώ τη Θάλεια και της έριχνα κούνια στην Πεντέλη. Της έριχνε ο πατέρας της, με το σκοινί, στο πεύκο. Δυο ώρες, δυο ώρες, να πάρει αέρα το παιδί. Θα το φέρω εδώ πέρα, τι, να το βάλω απάνω στο... στο πατάρι το δικό σου, που έσκασα από τη ζέστη.

(EN) Α, πήγατε μια φορά;

(BZ) Πήγα, να δω τι είναι! Για να πάω το παιδί. Α, πα, πα! Είναι πράγματα αυτά τώρα; Πάει ο άλλος, πάει στην Ολύμπου να, πώς τις λένε, βρήκε ο άλλος κρέπες να κάνει. Ο άλλος σουβλάκια, δίπλα. Ε, δεν αφήνεις τον άλλον να δουλέψει έτσι. Όλα μαζί και μετά κλείνει ο άλλος!

(EN) Έκλεισε το «Φλύαρτον» που λες.

(BZ) Αυτά είναι που δεν μ' αρέσουνε στο Χαλάντρι. Πιάσε, κύριε Δήμαρχε, ποιος είσαι εσύ, ποιος είσαι ο... αυτός, και οι πιο παλιοί και... αφήνεις κι ανοίγουνε καφετέριες συνέχεια. Πώς;

(EN) Ε, τώρα δεν ανοίγουνε τόσες πολλές.

(BZ) Είναι ο «Στεργίου», κουβαλάει τον κόσμο όλον εκεί πέρα, πες απέναντι, το μπάσκετ. Τι να πεις! Έρχονται οι προβολείς απάνω σου. Αλλά στην αναβροχιά, λένε στο χωριό μου, καλό είναι και το χαλάζι. Πρέπει να παίξουν τα παιδιά! Εσύ, τι θες εδώ πέρα, δηλαδή; Να πουλήσεις τυρόπιτα; Πούλα το ψωμί, σε φτάνει! Τους δώσανε, δηλαδή, στο φούρνο...

(EN) Όλες τις άδειες.

..(BZ) ..να είναι και καφετέρια! Για κάτσε. Ο άλλος τι την ανοίγει τότε την καφετέρια, παρακάτω; Να βαράει μύγες; Πουλιάς γάλα, πουλιάς γιαούρτι, πουλιάς όλα! Πούλα το ψωμί, ρε φίλε, μόνο! Θα 'λεγα εγώ. Όπως ήταν οι φούρνοι παλιά. Το ψωμάκι σου! Μέχρι φαί! Ο Βενέτης μέχρι φαί! Αλυσίδα μεγάλη, δεν έχει ο καημένος, έβαλε και παστίσιο. Και η άλλη πάει και παίρνει. Και 'γω έχω πάρει μια φορά! Γεμιστά. Λέω καθαρά είναι... δεν είχα τι ν' αυτόσω! Δεν επιτρέπεται όμως, υπάρχει το εστιατόριο, γι' αυτό! Αυτά πρέπει να ξεκαθαρίσουνε, για μένα. Να τα πείτε αυτά στους Δήμους.

Υπάρχει η καφετέρια! Δεν μπορεί φούρνος, φούρνος και καφετέρια μαζί και γαλακτοπωλείο και ζαχαροπλαστείο! Ε, άσε κι ο άλλος ν' ανοίξει... Έχει ανοίξει το... χρόνια εδώ πέρα! Ο.. πώς το λέμε αυτό το ζαχαροπλαστείο, είναι πάρα πολύ καλό! Τα παιδιά που έχουν έρθει... Και ήρθε ο Στεργίου, τώρα... Το... ιντεάλ... όχι ιντεάλ...

(ΕΝ) Ποιο;

(BZ) Εδώ, μωρέ, το «Golden»!

(ΕΝ) Α, το «Golden», ναι, ναι.

(BZ) Το «Golden»!

(ΕΝ) Είναι χρόνια.

(BZ) Χρόνια! Ήρθε ο άλλος εκεί κάτω, τώρα, και... δεν είναι αμαρτία; Δεν είναι ωραία.

(ΕΝ) Κάτι άλλο που θα 'θελες εσύ Γιώργο ν' ακούσεις;

(BZ) Πες το κύριε Γιώργο, δεν σας ακούσαμε καθόλου. Σας πήραμε μονότερμα...

1:43:46 Απ' το παλιό Χαλάνδρι της λείπουν οι παλιοί φίλου του ΚΑΠΗ, οι φίλοι του άντρα της...

(ΓΚ) Τι σου έλειψε, τι σου λείπει απ' το παλιό Χαλάνδρι; Τι θα 'θελες, πέρα απ' αυτά που μας είπες;

(BZ) Τι μου λείπει απ' το παλιό Χαλάντρι; Οι φίλοι μου οι παλιοί, που είχα απ' το ΚΑΠΗ, οι φίλοι του άντρα μου που πηγαίνανε στην Πλατεία και πέρναγα και 'γω και με κερνάγανε...ε, ε,...

(ΕΝ) Οι άνθρωποι, απ' ότι καταλαβαίνω!

1:44:09 Κοινωνική κριτική για γενικά θέματα

(BZ) Οι άνθρωποι. Οι άνθρωποι οι παλιοί, πάρα πολύ καλοί, Βάσω. Γιατί ήτανε πονεμένοι. Τώρα έχουνε καβαλήσει το καλάμι όλοι. Δεν έχει απλότητα ο κόσμος. Έχει φαντασία χωρίς να είναι τίποτα, χωρίς να έχει τίποτα! Σπίτι δεν έχει, τίποτα δεν έχει, και κορδαρεύεται ότι είναι κάποια! Πού πας κυρά μου;

(ΕΝ) Μεγάλες αλήθειες.

(BZ) Εμείς αγωνιστήκαμε. Εγώ μπορεί να πήρα τον ανάπηρο κι άλλη τον εργάτη, κι άλλη τον αυτόνε... και φτιάξαμε. Όλοι! Εδώ, γδύνονται τώρα και πα να βγάλουνε λεφτά με το γδύσιμο! Καταλαβαίνεις τι λέω. Εμείς δεν γίναμε, από τα χωριά τότε, καμία. Από το χωριό μου καμία δεν χώρισε. Ό,τι μας έτυχε, η μάνα μου έλεγε, μου είπε, ήρθε και μου είπε «Αποφάσιδες να πάρεις, παιδί μου, αυτόν τον άνθρωπο; Κοντό σου 'κόπη φόρα το, μακρύ σου 'κόπη σουρ' το! Τα παιδιά, ευχή και κατάρρα, δεν θα τ' αγγίξεις, έχουν τον πατέρα, ποτέ!» λέει. «Εγώ δεν ήθελα να σε δείρει κανείς! Να σε βαρέσει! Ούτε τ' αδέρφια σου τα ίδια!» Τι τους έκανε όταν με χτύπαγε η αδερφή μου; «Το σκότωσες το παιδί, του 'δωσες ..., το χτύπησες, θα το αυτώσεις...» «Σώπα, ρε μάνα, έτσι το έκανες εσύ, όταν το κοπανάς...» «Άλλο εγώ, εσύ δεν θα το βαράς!» Και κάναμε νοικοκυριά με τη συμβουλή την καλή. Ε, τώρα η μάνα και η γιαγιά, πάφαρα, πούφαρα, γδυτές όλες, γυρίζουνε στη... πάω και 'γω στην καφετέρια αλλά πάω νοικοκυρεμένα δύο ώρες με γυναίκες μεγάλες. Πολύ πιο μεγάλες από μένα. Δεν λέω ότι δεν πάω. Μια διέξοδο είναι, τι να κάνω;

(ΕΝ) Μια διέξοδος να πεις δυο κουβέντες.

(BZ) Να πω δυο κουβέντες.

(ΕΝ) Αντί να κάτσεις στο σπίτι σου το κάνεις έξω να...

(BZ) Ναι, μια φορά στο τόσο, δεν το 'χω και εργολαβία κάθε μέρα. Πάω και σε κανένα σπίτι εδώ στη Βάσω της εκκλησίας, σπανίως όμως, δεν έχω και καιρό. Δεν έχουμε και καιρό τώρα. Μας έχουν δεσμεύσει.

(EN) Τα παιδιά, ε;

(BZ) Τα εγγόνια... Δεν ήταν αυτό το χάλι πρώτα, παιδιά. Που δεσμεύονται οι γυναίκες.

(EN) Δουλεύουν πιο πολλές ώρες.

(BZ) Δουλεύουν, τα παιδιά, δεν τα 'χουμε ψημένα τα παιδιά γιατί κάναμε ένα δυο παιδιά, εγώ έχω την κόρη μου, μόνο, εδώ κοντά μου, ο άλλος είναι στην Κρήτη, ο άλλος δεν δούλευε η γυναίκα του, ποτέ, τα μεγάλωσε, δεν μ' ενοχλήσανε... Η κόρη όμως μ' ενοχλεί, γιατί είναι δίπλα μου...

(EN) Και είναι η καλή, η πιο...

(BZ) ... και θέλω να της προσφέρω, να βλέπω και 'γω..., πολλές φορές αγανακτώ. Αλλά θέλω να τη βλέπω κιόλας, το μεσημέρι, τεσσερισήμισι η ώρα να μπαίνει άνθρωπος μες στο σπίτι. Τι θα 'κανα; Να φτιάξω το φαί παραπάνω, έχω μάθει να φτιάχνω το φαί και για τον εαυτό μου μόνο, να φτιάξω για δυο τρία άτομα. Λέω «*Λίγο να φτιάξεις, ρε Βάσω!*» λέω. «*Τι το έφτιαξες στην κατσαρολάρα τώρα;*» Το μοιράζω κιόλας... Αυτά νοσταλγώ! Κι απ' το παλιό Χαλάντρι, κι απ' την παλιά γειτονιά, κι απ' του Γκύζη, ο κόσμος ήτανε πάντα, βέβαια, από τότε που γίνανε οι πολυκατοικίες, ε, ε, κλειστήκαμε! Πάει! Δεν υπάρχει!

1:47:25 Η οικονομική κατάσταση των ανθρώπων πάει προς το χειρότερο

(ΓΚ) Τα τελευταία χρόνια είδες ανθρώπους που άλλαξε η οικονομική τους κατάσταση;

(BZ) Προς το καλύτερο ή προς το ...

((ΓΚ) Χειρότερο.

(BZ) Ναι! Και λυπάμαι. Όταν μου λένε...

(ΓΚ) Έζησες τραγικές καταστάσεις;

(BZ) Και τραγικές και λυπάσαι. «*Έχω τα παιδιά μου...*» λέει «... και δεν δουλεύει κανένα.» Τι να πεις; Θα πεις εμένα δουλεύει η κόρη μου, κι αυτά...;

(ΓΚ) Βλέπεις ανθρώπους να μην μπορούνε να τα βγάλουνε πέρα;

(BZ) Πολλούς! Έχω δει. Κι έχω ακούσει. Αλλά τι να μπορέσω να κάνω; Πώς δεν έχω δει! Αμέ, πώς δεν έχω... Πάμε στο παντοπωλείο. Εντάξει.

1:48:20 «Θέλουμε εθελοντισμό! Δεν κάνω τίποτε άλλο.»

(EN) Στο Κοινωνικό Παντοπωλείο.

(BZ) Μου είπαν «*Ό,τι μπορούμε.*» Όλοι. Και το λέμε, και το φωνάζουμε... «*Θέλουμε εθελοντισμό!*» τους είπα εγώ. Σαν Αντιπρόεδρος θα κάνω εθελοντισμό. Δεν κάνω τίποτε άλλο. Ούτε ψυχαγωγίες, ούτε τίποτα.

(EN) Σωστά. Μπράβο σας!

(BZ) Θέλει η κυρά Μαρία να με πάρει ένα τηλέφωνο, το τηλέφωνό μου είναι αυτό, μπορεί να είναι άρρωστη, να της πάρω μια φραντζόλα ψωμί. Να της την πάω. Γιατί έχει πυρετό, γιατί δεν μπορεί. Θέλει κάτι, θέλει να την πάμε στο γιατρό. Δεν είναι η κόρη της στο σπίτι. Να προλάβουμε εμείς! Να πάρουμε ένα ταξί. Να δώσουμε απ' την τσέπη μας, δεν πειράζει, αν έχουμε.

1:49:00 «Δεν έχει εθελοντές. Καμία δεν ήρθε μαζί μου»

(ΓΚ) Υπάρχουν εθελοντές; Πώς το βλέπεις;

(BZ) Δεν έχει.

(ΕΝ) Δεν έχει.

(BZ) Καμία δεν ήρθε μαζί μου.

(ΓΚ) Αυτά, αυτά πρέπει να μας πεις.

(BZ) Καμία δεν ήρθε... Τα τωρινά; Αυτά; Πρώτα δεν ήταν έτσι το Χαλάνδρι.

(ΓΚ) Πώς βοηθάμε, τι κάνουμε να βοηθήσουμε.

(BZ) Τι κάνουμε τώρα; Λέει η άλλη «Εγώ τα δίνω...» λέει «...μόνη μου, ξέρω...» λέει.

(ΕΝ) Αυτή είναι η πιο εύκολη...

(BZ) Απάντηση! Απάντηση και αποφυγή.

(BZ) Ναι! «Εγώ έχω τις δουλειές μου...» σου λέει η άλλη «...Δεν μπορώ ν' ασχοληθώ μ' αυτά!» Έλα, ρε, μια ώρα, ας πούμε, να πάμε στην... αυτήνε... «Α! δεν μπορώ τώρα!» Να δούμε την κυρία ...

(ΕΝ) Μαρία

(BZ) ... που είναι μόνη της! Εγώ τις παίρνω τηλέφωνο. «Θέλετε κάτι;» Αυτά.

(ΕΝ) Κι αυτό είναι, κι αυτό!

(BZ) Την Παπασπύρου, την κα [Ακατάληπτο], να εδώ είναι η συμπεθέρα...

(ΕΝ) Και το να χτυπήσει το τηλέφωνο σε κάποιον που είναι μόνος του όλη μέρα.....

(BZ) Τις παίρνω, τις παίρνω τηλέφωνο. Τις παίρνω... αυτό θα πει. Δεν είναι να τους πας, να πληρώσουν να τους πας βόλτα. Τη βρίσκουνε τη βόλτα, είναι τα γραφεία, άμα θέλουνε, και πάνε τη βόλτα. Μερικοί θέλουν να κάνουνε εκδρομές και το 'να και τ' άλλο. Τον ξέρουνε το δρόμο, λέω. Μην πιέζετε τον κόσμο, δεν έχει να πηγαίνει.

(ΕΝ) Έχουν αλλάξει και στο Χαλάνδρι, τα βλέπουμε...

(BZ) Ε, πώς, ένα μέρος που ήτανε πάρα πολύ καλό και δεν άκουγες αυτά τα πράγματα ποτέ! Τουλάχιστον εγώ, και τώρα ακούς...

(ΓΚ) Πες μας τι ακούς;

(BZ) «Δεν δουλεύουνε τα παιδιά μου! Δεν έχουμε να περάσουμε! Δεν έχουμε να πληρώσουμε το ενοίκιο! Μου 'ρθε η ΔΕΗ τόσο, μου 'ρθε τ' άλλο, μου 'ρθε τ' άλλο...Δεν προλαβαίνουμε να πάρουμε τρία, τέσσερα, πέντε κατοστάρικα πού να φτάσουνε;» Δεν φτάνουνε. Και μένα μου τα κόψανε, ας πούμε, που έπαιρνα μια καλή...

(ΕΝ) Σύνταξη.

(BZ) ...σύνταξη, μου την κουτσουρέψανε, ρε παιδιά. Τραπεζικός, τόσα χρόνια και ούτε ένα χιλιάρικο;

(ΓΚ) Παρ' όλα αυτά βοηθάς!

(BZ) Τα παιδιά μου εδώ τρώνε. Και βοηθάω κι όποιον μπορώ. Βεβαίως! Βεβαίως βοηθάω!

(ΓΚ) Δηλαδή, εθελοντισμός σε τι θέλετε να...

(BZ) Εχθές πήγα κάπου, ακούμπησα κάτι.

(ΓΚ) Εθελοντικά δηλαδή, το τι δουλειά;

(BZ) «Ναι, εμένα θα μου δώσεις λεφτά...!» μου λέει «Ε,» λέω «...να σου δώσω..., εντάξει...» Για να τα πάρει, λέω «Πέθανε, έχει τριάντα χρόνια η μάνα μου πεθαμένη...» έτσι της λέω.

(ΕΝ) Και είπες αυτό.

(BZ) Τι να πω; Δεν ήθελε να τα πάρει, η γυναίκα. Ντράπηκε. Τι να κάνω εγώ τώρα; [Γπαύση]

(ΕΝ) Μάλιστα.

1:51:49 Συνεχίζει να μιλάει για την εικόνα του Χαλανδρίου και για τα μέλη των ΚΑΠΗ

(BZ) Ότι άλλαξε το Χαλάντρι, το Χαλάντρι ήτανε μια ωραία..., η τέταρτη..., ο τέταρτος Δήμος της Αθήνας, και με κόσμο και με καλό κόσμο! Ήρθανε, βέβαια, και πολλοί από μέρη..., ε, δεν πειράζει. Μπλέξανε μέσα, μάθανε κι αυτοί. Δεν πήγανε προς το χειρότερο.

(ΕΝ) Όχι, όχι. Συμφωνώ.

(BZ) Νοικοκυραίοι! Φτιάξανε τα σπιτάκια τους στο Κάτω Χαλάντρι, όπως μπορούσανε.

(ΕΝ) Λέτε τους πρόσφυγες, στο Κάτω Χαλάνδρι;

(BZ) Όχι..., όχι! Εκεί, είναι μια συνοικία εκεί πέρα, εκεί στη Ζωοδόχο Πηγή, Κάτω Χαλάνδρι, λίγο πιο... πιο δεύτεροι άνθρωποι, τους έχω αυτώσει εγώ... από τους..., που πάω με τα ΚΑΠΗ, με τα ΚΑΠΗ! Τους βλέπεις, θα βάλουνε στη τσάντα, στις σακούλες, να πάρουνε... έχουνε το... αυτό... το..., όχι τώρα που δεν έχουμε, από πάντα! Στις τσάντες να πάρουνε... Σε βλέπει ο άλλος, μην το κάνεις αυτό, ας πούμε...

(ΕΝ) Α, όταν πάτε κάπου θα πάρει...

(BZ) Ναι! Ναι, στη σακούλα! Άμα ακούσουνε, βέβαια, ότι κάνουμε εκδηλώσεις κι έχει... αυτό... Φρςς! Ο χαμός!

(ΕΝ) Έρχονται και παίρνουνε....

(BZ) Ντρέπομαι γι' αυτά και λυπάμαι. Αλλά τους έχει μείνει το σύνδρομο της κατοχής. Δεν φταίνε αυτοί. Να πάρει, ναι...

(ΕΝ) Πολλοί να τα 'χουν κι ανάγκη!

(BZ) Μπα.

(ΕΝ) Όχι, ε;

(BZ) Δεν νομίζω. Και κάτω στην... , στην αυτήνε, που πηγαίναμε παλιά, μας πήγαινε ο Δήμος αυτά τα εφταήμερα, απαπαπαπα! Μέχρι αυγά πήρανε, ωμά, γιατί δεν τα 'χανε βράσει, τα 'βραζες μόνη σου, εκεί και τσουλήσανε και σπάσανε μπροστά στου οδηγού τη... [Γέλιο]

1:53:49 Ένα ποίημα για τον σύζυγό της

(ΕΝ) Κατάλαβα. Λοιπόν, να κλείσω να μην σας κουράζω και σας... Εγώ θα τελειώσω με το ποίημα που γράψατε για τον άντρα σου. Διαβάζω και θα βλέπω τι μου λέει η κυρία Βάσω. Λοιπόν Ύμνος στους ήρωες του '40, '41, Διονύσης Γεωργακόπουλος... Εσείς το έχετε γράψει αυτό;

(BZ) Ο ξάδερφός μου.

(EN) Α, εγώ νόμιζα εσείς το έχετε γράψει!

(BZ) Όχι, όχι, όχι.

(EN) Ε, να μην το διαβάσω τότε, νόμιζα εσείς!

(BZ) Όχι, όχι.

(EN) Ε, τότε άστο...

(BZ) Δεν το έχω γράψει, εγώ το λέω! Δεν είδες που το λέω;

(EN) Διονύσης... νόμιζα ότι ήταν το δικό σου... Είναι αυτό, η οποία κυρία Βάσω, λοιπόν, γράφει στον... σε ποια εφημερίδα; «Ο Αρκαδικός λόγος»;

(BZ) Και στη «Γορτυνία», τώρα.

(EN) Ναι, ναι. Πολύ ωραία κείμενα. Ναι, είναι...

(BZ) Δεν ξέρω αν το θέλεις να το πάρεις.

(EN) Θα το πάρουμε αυτό, θα το πάρουμε, τώρα ο Γιώργος άμα θέλει φωτογραφίες ή βίντεο το...

1:55:00 Συζήτηση για τις φωτογραφίες. Διαβάζεται ένα ποίημά της για τη μάνα.

(EN) Πάντως είσαι μια γυναίκα που είσαι ενεργή! Ζωντανή και έτσι να μείνεις! Είναι σημαντικά όλα αυτά...

(BZ) Δεν ξέρω πολλά γράμματα, παιδιά και αυτό με...

(EN) Η ψυχή σου λέει πολλά!

(BZ)...με κομπλάρει λίγο... Διάβασε αυτό. Και θα στο δώσω κιόλας να το πάρεις. Διάβασέ το τώρα να δεις, τι ωραίο!

(EN) Α! για τη μάνα!

(BZ) Ε! Αυτό..., άφησε... με πήρανε όλοι οι δασκάλοι της Ελλάδας, που λέει.

(EN) Το 'γραψες τον Απρίλη του 2010, ε;

(BZ) Ναι.

(EN) Αφιερωμένο στη χήρα μάνα μου και σ' όλες τις αγρότισσες μανάδες που έχουν φύγει απ' τη ζωή.

*«Μάνα, τι να σου πρωτοθυμηθώ, τι να σου πρωτογράψω,
που όταν πιάνω το σιλό, τον παρατώ να κλάψω.*

*Σε θυμάμαι, σαν να 'ταν χθες, θυμάμαι τη γλυκιά σου μορφή,
τη λυγερή κορμοστασιά σου, που πάταγες κι έτριζε η γη.*

*Θυμάμαι, μάνα μου χωριάτισσα, την ντομπροσύνη σου,
το «ναι» σου ναι και το «όχι» όχι, το ήθος σου, τη σοβαρότητά σου
και την πίστη σου στο Θεό.*

*Αν κι αγράμματη, τ' αλατισμένα σου λόγια, οι σοφές σου οι κουβέντες,
θυμάμαι μου 'λεγες «κοντό σου 'κόπη φόρα το, μακρύ σου 'κόπη, σουρ' το».*

Δηλαδή, η ζωή, παιδάκι μου, θα την παίρνεις όπως σου 'ρθει.

*Μάνα, θυμάμαι τις συμβουλές σου και τις ακολουθώ
ακόμα και τώρα και σ' όλη μου τη ζωή.*

Αιωνία σου η μνήμη Καρατζοβασίλαινα!

Λεβέντισσα Μαριγώ!»

(BZ) Ήταν έτσι όμορφη, λέω, γιατί δεν μπορώ να γράψω άλλα, διαβάζονται στο χωριό μου θα σου λέει «*Τι γράφεις, ρε Βάσω, εκεί πέρα; Τι ήταν η μάνα σου;*»

*«Του κόσμου οι μάνες, ήθελα, μαζί και η δική μου,
να 'ρθουνε σήμερα εδώ και να 'μουν στην ψυχή μου.
Να τους φορέσω τ' ακριβά μαλαματένια ρούχα,
ν' αντισταθείτε στο θρονί και να 'ρθουν τα παιδιά τους,
να τους φωνάξουν «Μάνα μου!» να γλυκαθεί η καρδιά τους.
Κι εκεί στο σφιχταγκάλιασμα ν' ανάψουνε τ' αστέρια,
και γιασεμιά ν' ανθίσουνε κι αγάπης περιστέρια.
Μες στη Μαγιάτικη βραδιά, μάνα, παιδί να γίνω
και στον γλυκό τον κόρφο σου για πάντα ν' απομείνω.»*

(BZ) Αυτό δεν είναι δικό μου!

(EN) Α, δεν είναι δικό σου.

(BZ) Είναι του... του Σάκη του Παντελή, Καθηγητή της Ιωνίου Σχολής. Χημικού. Εδώ στη γειτονιά, στην Αρκαδίας.

(EN) Και συ μένεις στην Αρκαδίας;

(BZ) Είδες [Ακατάληπτο] Και Λευκών Ορέων ο Λευτέρης!

(EN) Και Λευκών Ορέων ο Λευτέρης;

(BZ) Τα Λευκά Όρη της Κρήτης.

(EN) Πω, πω...!

(BZ) Που είναι καταγωγή.

(EN) Τυχαία !

(BZ) Καταγωγή! Είδες πώς με πάει ο τόπος μου;

(EN) Πω, πω! Ναι, τώρα που το συνειδητοποιώ...[Γελιο]

(BZ) Να διαβάσεις και τ' άλλο μου... όταν πας σπίτι σου.

(EN) Μένεις στην οδό Αρκαδίας και η κόρη σου πήρε σπίτι Λευκών Ορέων;

(BZ) Όχι μένει Πεντέλης 110. & Αρκαδίας γωνία

Σημειώσεις Σ.Χριστουλάκη

⁽¹⁾ ΔΕΠΑΘΑ : Διεύθυνση Εφέδρων Πολεμιστών, Αγωνιστών, Θυμάτων, Αναπήρων.